

URTX

ELS ESCARABATXERES, **UNA FAMÍLIA D'ESCULTORS** **(1656-1710)**

Joan Yeguas i Gassó

ELS ESCARABATXERES, UNA FAMÍLIA D'ESCUPTORS (1656-1710)*

**Joan
Yeguas i Gassó**

Conservador del Museu
Nacional d'Art
de Catalunya

Abstract

El propósito del artículo es el estudio de la obra realizada por los escultores Jaume y Jeroni, padre e hijo, de la familia Escarabatxeres. Un repaso por su trayectoria artística y valorarla dentro de su contexto. Sus noticias están datadas entre 1656 (matrimonio de Jaume) y 1710 (muerte de Jeroni), hecho que nos lleva a ubicarlos plenamente entre 1656 (Paz de los Pirineos) y 1714 (Decreto de Nueva Planta). Un periodo casi desértico en lo referente a la atención hacia el arte y la cultura catalana.

The aim of the article is the study of the works carried out by the sculptors Jaume and Jeroni, father and son, of the Escarabatxeres family, with a review of their artistic trajectory, evaluating them within their context. These are dated between 1656 (Jaume's marriage) and 1710 (Jeroni's death), which leads us to place them fully between 1659 (Treaty of the Pyrenees) and 1714 (Decree of New Plant), an almost barren period for attention to Catalan art and culture.

Paraules clau

Escultura, Barroc, Catalunya.

Lentament, però amb pas ferm, la historiografia està recuperant la memòria de l'art produït entre els segles XVI, XVII i XVIII, ignorant les visions malatisses i provincianes que atorguen a aquest període l'estigma negatiu d'època de la decadència en la història de Catalunya. El present article s'afegeix a aquesta tendència, i pretén fer sortir de l'oblit un parell d'escultors membres de la mateixa família, Jaume i Jeroni Escarabatxeres, que van gaudir d'una intensa activitat artística a la segona meitat del segle XVII i inicis del segle XVIII.¹

1. Jaume Escarabatxeres (doc. 1656 - †1699)

Segons l'última àpoca de pagament signada per Jaume Escarabatxeres pel dot de la seva muller Maria Rotxotxo, a data de 25 de maig del 1658, sabem que els capítols matrimonials s'havien firmat amb el mateix notari el 19 de març del 1656.² Segons el testament de Jaume Escarabatxeres, redactat el 14 d'abril del 1699, esmenta que era fill de Sallent de Llobregat (el Bages), i que tenia quatre fills: Jeroni, a qui nomena hereu; Francesc i Jau-

* Treball realitzat en el marc del CAEM (Centre d'Art d'Època Moderna) del Departament d'Història de l'Art i Història Social de la Universitat de Lleida.

¹ Abreviatures d'arxiu: AHCC (Arxiu Històric Comarcal de Cervera) i AHPB (Arxiu Històric de Protocols de Barcelona). Un número considerable de documents del present article han estat localitzats gràcies a les fitxes manuscrites de Josep Maria Madurell, dipositades a l'AHPB, en concret: els citats a les notes 4, 16, 17, 18 i 29; així com els números 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 12, 13 i 14 de l'apèndix documental. Pels números 8 i 10 del dit apèndix hem d'agrair la informació a la Dra. Maria Garganté i Llanes.

² AHPB, Joan Baptista Vidal, Manual 18, 1658, fol. 226 r..

me, també fusters; i Dionísia, vídua d'un tintorer de sedes i paraire.³ Tot i això, el testament del seu fill Jeroni, redactat el 10 d'abril del 1710, parla d'una altra germana: Maria, que estava casada amb Pere Manalt, escultor de Balaguer (doc. 14). L'inventari dels béns del difunt es realitza entre el 13 i el 31 de maig del 1699 (doc. 11). El 20 de setembre del mateix 1699 Francesc Escarabatxeres realitza un inventari dels objectes que el seu germà Jeroni s'havia quedat, com a hereu del seu pare; arreplega tot allò relacionat amb l'ofici de fuster, per fer-ne ús.⁴

La casa de Jaume Escarabatxeres

Segons l'inventari de béns del difunt Jaume Escarabatxeres (doc. 11), la seva casa estava situada al carrer Comtal de Barcelona, denominació que encara avui es conserva, prop de l'església de Santa Anna. El document no l'hem transcrit en la seva totalitat, és llarguíssim, i no ens interessa l'aixovar domèstic; en canvi, sí que hem transcrit allò relacionat amb l'àmbit artístic: el taller de fusteria dels baixos, i les pintures que posseïa l'escultor.

En els baixos de la casa, la família hi tenia el taller o l'obrador, on hi trobem matèria primera, eines, i obres acabades (o a mig fer). Pel que fa a matèria primera: fusta d'àlber, 307 posts (o taulons), 11 filets (o motlures) i 14 quadrats (o bigues); fusta de noguera, 4 posts; fusta de roure, un tros de 12 pams (233 cm); i fusta indeterminada, 2 jàssares (o bigues gruixudes) de 10 pams (194 cm). Pel que fa a les eines: 4 serres (una per trepar), 3 fulles de serra, 3 destrals, 1 ciment (garlopa gran), 1 garlopa (ribot gros), 1 guilleume (ribot estret), 1 bocell (espècie de ribot), 3 ribots, 4 martells de ferro amb mànec de fusta, 4 congrenys (eina per subjectar), 4 barrines, 13 ferros per bossellar, 2 limes, 2 estenalles, 2 adreçadors, 1 ganivet, 2 cavalls, 2 ferros "per tenir" (palanques?), 4 regles, 3 escaires, 1 centenella (espècie d'escaire amb braç mòbil), 1 compàs, indeterminats utensilis "tocans al ofici de fuster" com eren els "guars" o el "cartajo", i altres (com 1 caixeta de ferro per tenir-hi aiguacuit, 1 gerra de terrissa amb espart per tenir-hi oli, 1 bóta per tenir-hi vinagre dolent, 3 barralets de ferro, 2 cabassos i 2 pales per "traurer lo fanch del carrer", o 3 bancs vells). Pel que fa a les obres acabades, trobem: 14 bancs d'àlber, 5 caixes d'albèr, 2 escriptoris d'àlber, 1 capelleta de fusta, 1 bóta de fusta amb aixeta de coure i 1 escala de gat. Pel que fa a les obres a

mig fer, hi havia: unes premses, 3 posts de caixes de "suera" i 14 bancs (concepte que s'hauria de relacionar amb un encàrrec per a la veïna església de Santa Anna, on el difunt havia deixat altres 24 bancs, 1 fileta i 157 "costers" o biguetes d'àlber).

Cal destacar que Jaume Escarabatxeres tenia molts quadres pintats al seu habitatge, en tenia un total de 46, dels quals: 15 eren quadres indeterminats, 7 eren quadres pintats a l'oli, 3 eren quadres petits i 21 eren quadres on s'esmenta la representació (1 amb un ball rural, i els altres 20 de temàtica religiosa —8 històries de Josep, 8 imatges de diferents sants, 1 sant Josep, 1 sant Antoni de Pàdua, 1 sant Francesc Xavier i 1 sant Llibori—). En canvi, només tenia 3 obres escultòriques: 1 talla (Sant Crist amb peana) i 2 figures modelades (1 sant Esteve en fang, 1 Agnus Dei en pasta).

L'activitat com a corredor de diners

Des d'un bon inici de la seva carrera artística, trobem a Jaume Escarabatxeres implicat en diferents activitats econòmiques al marge del seu ofici. El 17 de gener del 1660 compra l'heretat del seu germà dins del terme de Sallent de Llobregat, Joan Escarabatxeres paraire de Balsareny (el Bages), que fou donada pel seu pare, Esteve; com a testimoni apareix Jeroni Rotxoxo, sogre del fuster.⁵ Uns béns que no podia controlar des de Barcelona, i que havia d'arrendar, com: "lo mas Solà de Sant Martí", és a dir, l'actual llogarret del Solà situat vers l'ermita de Sant Martí de Serraïma, que en un instrument datat el 16 de juliol del 1675 Jaume Escarabatxeres reconeix tenir en arrendament des del maig del 1668 a Joan Casassajas, paraire de Sallent (curiosament, es reserva els terrenys de pastura), i aquest havia de satisfer la quantitat de 400 lliures (a raó de 133 lliures 6 sous i 8 diners per any); o la casa en què vivia Valentí Masferrer, a Cabrianes (el Bages).⁶

A l'inventari de béns de Jaume Escarabatxeres apareixen relacionades una sèrie de quantitats que se li devien al fuster (doc. 11). Un total de 1.474 lliures i 12 sous, deutes diferenciats en un parell de conceptes: 1.098 lliures que se li devien en raó a la seva feina de fuster, i 376 lliures i 12 sous que se li devien en raó d'algun préstec que havia acordat. Pel que fa a deixar diners, els havia prestat a persones que vivien a Sallent de Llobregat, la

³ Aurora PÉREZ SANTAMARÍA, *Escultura barroca a Catalunya: els tallers de Barcelona i Vic (1680-1730 ca.)*, i *projecció a Girona*, Lleida: Virgili i Pagès, 1988, doc. 322.

⁴ AHPB, Vicenç Gabarró, Protocol 12, 1699, fol. 579 r.-582v..

⁵ AHPB, Benet Güell, Manual 4, 1660, s. f..

⁶ AHPB, Benet Güell, Manual 20, 1675, s. f..

vila natal del fuster; potser persones conegudes, amics o parents. Segons un debitori signat amb el notari de l'esmentada vila, Fernando García, l'any 1684 havia deixat 220 lliures a Miquel i Pere Casassayas, pare i fill, paraires de Sallent; potser eren familiars del Casassayas paraire que tenia arrendat el mas del Solà. Segons un altre debitori signat amb el mateix notari, el 1683 deixava 106 lliures a Josep Mas, també paraire; i el mateix 1683, Mas pactava un altre debitori de 50 lliures i 12 sous amb Escarabatxeres, ara davant un notari de Barcelona, Benet Güell.⁷

Per reblar aquestes activitats, que feia de més a més, el 13 d'abril del 1671 el fuster Gaspar Frebes reconeix que Jaume Escarabatxeres havia rebut 20 dobles d'or (110 lliures barcelonines), segons una lletra de canvi signada a Perpinyà, del mercader Joan Masdeu i Esteve, amb la intervenció d'Antoni Puig, corredor d'orella de Barcelona, i el suport del també fuster Isidre Canals; acció i concepte que tornem a documentar el 30 de maig del mateix 1671, però llavors en veu del passamaner Esteve Badia.⁸ El 4 juliol del 1675 Jaume Escarabatxeres va satisfer a Pere Vidal, mestre de cases de Lleida, ciutadà de Barcelona, 65 dobles d'or i 13 sous (358 lliures i 3 sous), a complement dels 80 dobles i 10 sous (440 lliures i 10 sous) que Pau Pejoan havia acordat davant el notari Francesc Lleonart, a favor de Jaume Llobateras, mercader i corredor d'orella, segons constava a la taula de canvi de Barcelona.⁹

Els retaules de Balsareny

Segons Madurell, el 26 de gener del 1658 Jaume Escarabatxeres atorgava poders a favor de Bernat Solà, prevere beneficiat de Sallent de Llobregat, per tal que en el seu nom, fes donació al seu germà Joan Escarabatxeres, paraire de llana de la mateixa vila del Bages, de 150 lliures en concepte de legítima, 100 de les quals s'havien de cobrar d'una quantitat endeutada pels obrers de l'església parroquial de Balsareny, en raó d'un retaule que l'escultor havia fet ("*per me facto e fabri-*

cato").¹⁰ Segons Bosch Ballbona, en relació amb el mateix retaule, afirma que el 29 d'octubre del 1661 Jaume Escarabatxeres pagava a l'escultor manresà Josep Generes, per haver rebut de les seves mans la traça "del retaule major de Balsareny".¹¹

Anys més tard, el 30 de gener del 1668 Jaume Escarabatxeres signava una època de 350 lliures a favor dels jurats de la universitat de Balsareny i dels obrers de l'església parroquial de la mateixa vila, per la qual cancel·lava una concòrdia feta el 27 de juliol del 1664 davant Josep Mur, notari de Sallent de Llobregat (doc. 3). Per tant, com que les dates no quadren, cal pensar que es tractaria d'una altra obra. Els habitants de Balsareny haurien quedat satisfets amb el retaule major, i li haurien encarregat un altre retaule per a alguna capella lateral.

Activitat a la ciutat de Barcelona

Segons Martinell, el gener del 1660 Jaume Escarabatxeres contractava la realització d'un retaule de fusta, amb les imatges de santa Eulàlia i sant Miquel, per a l'església parroquial de Sant Andreu del Palomar (actual terme municipal de Barcelona). L'obra fou visurada pels escultors Joan Roig i Joan Gra.¹²

El 18 de novembre del 1661 signava uns pactes per a la fàbrica d'un monument en fusta d'àlber per a l'església del convent dels Àngels, a Barcelona (doc. 1). Segurament es tractaria d'un monument de Setmana Santa, ja que s'havia d'entregar abans del dissabte de Rams del 1662. L'obra s'havia de fer seguint una traça que havia portat Escarabatxeres, i la qual constava de "portalades columnes vasses y capitells sinc bons balustrades y demes coses". El preu fou acordat en 300 lliures pagadores: 50 lliures que el fuster confessava haver rebut; 50 lliures (o, segurament, 150) un cop acabat i assentat el monument; i les restants 100 lliures a terminis, 33 lliures i 6 sous cada sis mesos, fins arribar a l'acompliment del deute al cap d'any i mig d'haver fi-

⁷ El 21 de març del 1680 Josep Mas, paraire de Sallent, reconeix un deute de 185 lliures barcelonines amb Jaume Escarabatxeres, i promet pagar-les abans de la festa de Pasqua del 1681. Vegeu: AHPB, Benet Güell, Manual 25, 1680, s. f..

⁸ AHPB, Benet Güell, Manual 16, 1671, s. f..

⁹ AHPB, Benet Güell, Manual 20, 1675, s. f..

¹⁰ Josep Maria MADURELL i MARIMÓN, "Retaules antics", *Ausa* (Vic), VI (1968-1970), p. 320. Noteu que el document és més precís d'allò que Madurell recull a l'article (per tant, vegeu: AHPB, Joan Baptista Vidal, Manual 18, 1658, fol. 52 r.). Un parell d'anys després, el 3 de gener del 1660, Escarabatxeres tornava a nomenar com a procurador seu Bernat Solà, tot i que només fa esment que tingui cura de les seves propietats i béns (AHPB, Benet Güell, Manual 4, 1660, s. f.).

¹¹ Joan BOSCH i BALLBONA, *Els tallers d'escultura al Bages del segle XVII*, Manresa: Caixa de Manresa, 1990, p. 55 i notes 198-199.

¹² Cèsar MARTINELL, *El Barroc salomònic 1671-1730*, Barcelona: Alpha, 1961 (*Arquitectura i escultura barroques a Catalunya, II*), p. 155.

nalitzat l'encàrrec.

El 7 maig del 1662 acordava, juntament amb el candeler Pau Abadal, l'execució d'una credença de fusta per al retaule major de l'església conventual de Santa Caterina, a Barcelona (doc. 2). S'ha de destacar que el comitent, un trio de majorals d'una indeterminada confraria, compost per: Francesc Marès, doctor en teologia i beneficiat a l'església barcelonina de Sant Miquel; Francesc Marsal, també doctor en teologia i beneficiat a la catedral de Barcelona; i Lluís Vilanera, doctor en medicina per una acadèmia anomenada de sant Tomàs d'Aquino. L'obra s'havia de fer segons una traça que havien entregat Escarabatxeres i Abadal, i s'havia d'enllestir abans d'acabar el mes de maig (en menys de tres setmanes), per a la celebració d'una indeterminada festa (segurament l'Ascensió de Crist o la Pentecosta). Per la feina rebrien 75 lliures barcelonines: 25 de present (signada tot seguit), i les restants 50 quan la credença fos acabada i col·locada al seu lloc. Una clàusula curiosa dels pactes fou que els dos artífexs no podien ocupar l'espai de l'altar major fins tres dies abans de la festivitat que anaven a celebrar.

El 10 de febrer del 1671 firmava una època amb Joan Antoni Clement, prior del monestir de Sant Pere de Rodes, per l'enorme quantitat de 1.436 lliures 19 sous i 6 diners en concepte d'unes obres fetes a la casa del noviciat en el convent de Sant Pau del Camp, a Barcelona; com a testimoni apareix Joan Cap, mestre de cases (doc. 4). Temps després, el 7 de gener del 1675, Jaume Escarabatxeres apareix com a testimoni en un acord signat per l'esmentat prior.¹³

El 12 de juliol del 1682 reconeix davant Francesc Mora, canonge de la col·legiata de Santa Anna a Barcelona, i administrador de la causa pia instituïda per Idelfons Cortés a la mateixa església, haver rebut 446 lliures 8 sous i 6 diners per a la fàbrica d'un monument amb destinació a la dita església de Santa Anna (doc. 6). Seria un monument de Setmana Santa, ja que fou col·locat el dia 8 d'abril del 1682. Una obra de la qual tenim relació detallada dels materials, i les mans en fusteria, pintura i daurat. Pel que fa a la fusteria es parla de "mans de escultura, talla y arquitectura". Pel que fa a la pintura, s'esmenten dos pintors: un que féu tasques menors, com pintar "lo cel y la Maria"; i un altre que féu fins a

set quadres.

Altres obres. Meranges, Vallverd d'Urgell i Gironella

Segons Pérez Santamaría, el 30 de maig del 1677 contracta la realització d'un retaule per a l'església de Sant Sadurní, a la localitat de Meranges (la Cerdanya).¹⁴

El 29 d'agost del 1678 Jaume Escarabatxeres signava una època de pagament amb Felip Ignasi d'Alegre, on rebia la quantitat de 204 lliures i 18 sous (doc. 5). La suma de diners era per diferents conceptes, entre els quals destaquen les 137 lliures i 10 sous per la fàbrica d'un retaule de fusta per a l'església de Vallverd d'Urgell (el Pla d'Urgell), pintat i daurat. La resta, 67 lliures i 8 sous, eren pels treballs de fusteria que Escarabatxeres havia fet a la casa que Alegre tenia al carrer de Porta Ferrissa de Barcelona: 37 lliures i 8 sous per obres menors en portes, taules i arranjaments diversos; i 30 lliures per un altre retaule per a la capella particular de la casa. El comitent era Felip Ignasi d'Alegre i de Solà, documentat entre 1669 i 1696, casat amb Flora de Càrcer, patriarca de la família de l'Alegre, cavallers barcelonins que feien negocis i casaments a l'Urgell. Els Alegre posseïen la senyoria de Vallverd d'Urgell, d'on tenien la jurisdicció civil i criminal, així com van intentar impulsar el seu poblament. Felip Ignasi d'Alegre tenia casa a Bellpuig, on el 1688 féu una gratificació de 20 dobles al mestre d'orgues que havia fabricat l'orgue de l'església parroquial d'aquella vila.¹⁵

El 25 de gener del 1687 signava notarialment, juntament amb el seu fill Jeroni, el contracte per a l'execució d'un retaule (segurament el major) a l'església parroquial de Santa Eulàlia, a la vila de Gironella (el Bergadà); un acord que havia pactat prèviament, el 30 de desembre del 1686, amb els representants de la universitat de Gironella (doc. 7). L'obra es faria segons una traça facilitada pel rector de la parròquia. Els artífexs prometien ajustar-se als pactes, per, d'aquesta manera, exaltar el culte religiós, que havia minvat d'ençà que tenien "la yglesia deruida". El preu fou estipulat en 575 lliures barcelonines, pagadores en cinc terminis: 20 dobles (110 lliures) com a primera paga; 20 dobles (110 lliures) quan estigués assentada la primera andana del retaule i la figura de la santa titular, que havia de ser a mitjans de l'any 1688; 20 dobles (110

¹³ AHPB, Benet Güell, Manual 20, 1675, s. f..

¹⁴ A. PÉREZ SANTAMARÍA, *Escultura barroca a Catalunya...* (op. cit. nota 3), p. 128.

¹⁵ Josep Maria PLANES i CLOSA, "Teresa Riera i Guardiola, targarina del segle XVII (segona part)", a *Urtx*, 16, Tàrrrega, 2003, pàgs. 125-126; Josep Maria LLOBET i PORTELLA, "Documents sobre la fabricació d'un orgue per a l'església parroquial de Bellpuig (1686-1688)", a *Quaderns de «El Pregoner d'Urgell»*, 13, Bellpuig, 2000, pàgs. 18-20.

lliures) quan estigués assentada la segona andana, que al mateix temps cloïa la realització de l'obra, i havia de ser a mitjans de l'any 1689; 122 lliures i 10 sous al cap d'un any d'haver acabat l'obra, o sigui, el 1690; i les últimes 122 lliures i 10 sous al cap de dos anys, el 1691. La universitat de Gironella es comprometia a sufragar diferents despeses extra, com: un parell d'animals de sella, amb els quals podien desplaçar-se els oficials que feien el retaule; i el mestre de cases que duria a terme l'assentament de l'obra.

Les darreres feines

Hem fet esment que al final de l'inventari de béns de Jaume Escarabatxeres apareixen relacionades una sèrie de quantitats que se li devien al fuster (doc. 11). De les 1.474 lliures i 12 sous que se li devien, la quantitat més elevada, 1.098 lliures eren en concepte de la seva feina. D'aquesta manera, podem analitzar com les darreres feines que realitzaria a la seva vida eren encàrrecs relacionats amb l'àmbit estrictament de la fusteria. Ignasi de Alegre, el mateix o un parent proper amb qui tracta sobre el retaule de Vallverd d'Urgell, li devia 300 lliures per tasques fetes en una "torre" o residència d'àmbit rural. Pau Llorens, rector de Mataró, li devia 650 lliures per tasques fetes a la seva casa que tenia a Barcelona, al carrer de sant Pere més alt. Miquel Gelabert, pagès de Sarrià, li devia 60 lliures, de les quals n'havia cobrat 15 o 16 "poch mes o menos". El cavaller Feliu Undell li devia 43 lliures, per unes tasques fetes a compte del duc d'Icart. Jeroni Pujades, mestre de cases de Barcelona, li devia 42 lliures per obres fetes en la seva casa del carrer de sant Pere més alt. El convent dels Àngels de Barcelona li devia 11 lliures. I Salvador Ornos, altres 7 lliures.

2. Jeroni Escarabatxeres (doc. 1687 - †1710)

Jeroni Escarabatxeres i Rotxotxo, fill de Jaume i Maria, signava els capítols matrimonials amb Maria Arnaudies, filla de Jaume, un mestre de cases barceloní, el 8 de gener del 1690.¹⁶ Jeroni va morir entre el 20 i el 26 d'abril del 1710, entre el dia en què signava el seu testament i la publicació d'aquestes últimes voluntats.¹⁷ Segons el seu testament

(doc. 14), apareix esmentat com a "fuster y escultor", en canvi, el seu pare sempre surt referenciat només com a fuster. Jeroni elegeix com a sepultura l'església de Santa Maria del Pi, a Barcelona. Nomena hereu universal el seu germà, també fuster, Francesc Escarabatxeres. I realitza moltes deixes, en concret, totalitzen la quantitat de 1.178 lliures i 15 sous.

Fent un repàs de les deixes, la muller de Jeroni Escarabatxeres, Maria Arnaudies, comptabilitza la quantitat més elevada, 673 lliures i 15 sous, per un parell de conceptes: 1) en els capítols matrimonials, ella aportava 125 dobles d'or (687 lliures i 10 sous), tot i que es va acordar una clàusula, per la qual el dot generava un creix de 62'5 dobles d'or (343 lliures i 15 sous) en favor d'un hipotètic fill que haurien, fruit del seu matrimoni, però en no tenir fills i haver de guardar aquesta quantitat fins a la mort en favor de l'hereu del seu marit, Jeroni absol la seva muller i decideix que el creix sigui per a ella, juntament amb dues caixes de núvia plenes de roba; 2) al marge d'això, Jeroni li atorga una deixa de 60 dobles d'or, unes 330 lliures. Després, Jeroni destina 150 lliures per a 50 misses (a 6 sous la missa), per a salut i repòs etern de la seva ànima; en concret, volia: 100 misses a l'església del convent de Sant Francesc, 50 misses a l'església de Santa Maria del Pi, 50 misses a l'església del convent de Sant Francesc de Paula, 50 misses a l'església del convent de la Mercè, 50 misses a l'església del convent de monges mínimes, i la resta a disposició dels marmessors. El seu germà Jaume Escarabatxeres rep 100 lliures. Les seves germanes, Maria i Dionísia Escarabatxeres, reben 60 lliures cadascuna. El seu nebot Josep Gou, fill de Dionísia, rebria 60 lliures en el moment que fos mestre d'algun ofici o volgués contraure matrimoni. Les mateixes condicions que el seu cosí tenia Jaume Escarabatxeres, nebot de Jeroni, fill de Jaume, tot i que només rebria 25 lliures. També rebria 25 lliures si es casava Beatriu Manalt, altra neboda i filla de Maria. Finalment, deixava 25 lliures per als pobres de l'hospital de la Santa Creu.

La primera vegada que documentem Jeroni Escarabatxeres apareix al costat del seu pare, és l'any 1687 en l'esmentat retaule major de Gironella. La lògica ens indica que

¹⁶ AHPB, Joan Ribes, Llibre Capítols Matrimonials 1678-1692, fol. 273.

¹⁷ A títol de curiositat, es documenta un altre Jeroni Escarabatxeres entre 1720 i 1738, també escultor, i, segurament, relacionat amb la mateixa família. El 20 de juliol del 1720 aquest altre Jeroni Escarabatxeres signava capítols matrimonials amb Eulàlia Janer. Ell especificava que era de Vilanova de Palafrons (actual Malgrat de Mar - el Maresme-) i ella de Sarrià; el 13 gener del 1727 el trobem com a fuster de Balaguer (la Noguera), dient que havia atorgat poders l'any 1724 a Agramunt (l'Urgell), davant el notari Pere Soler; i el 15 de novembre del 1738 actuava com a testimoni en uns acords notariais signats per Magdalena, vídua de Francesc Escarabatxeres (el germà de Jeroni?). Vegeu: AHPB, Isidre Famades Morell, Manual 7, 1720, fol. 191; AHPB, Josep Vila, Manual 1724, fol. 11 v; AHPB, Ignasi Gabarró, Manual 1738, fol. 41 v..

s'hauria format en el taller familiar del carrer Comtal de Barcelona, juntament amb els seus germans Francesc i Jaume. A partir d'aquesta data, sempre el trobem documentat en solitari. Segurament, es deuria envoltar de col·laboradors en les tasques de pintura i daurat. Tot i que no tenim documentació directa d'aquests artífexs, podem intuir que treballaria amb pintors com Joan Savall i dauradors com Francesc Mas (ambdós artífexs apareixen com a testimonis en el seu testament, vegeu doc. 14), o Josep Vassiana (el 13 d'octubre del 1695 Jeroni Escarabatxeres dóna 15 lliures a Josep Centena, prevere de la parròquia de Sant Cugat del Reg, a Barcelona, com a marmessor del difunt daurador esmentat, a raó de tres anualitats d'un censal que s'havia creat el 10 de juliol del 1692 davant el notari Vicenç Gavarró).¹⁸

El retaule major de Miralcamp

És un fet conegut que Jeroni Escarabatxeres va realitzar un retaule a l'església parroquial de Miralcamp (el Pla d'Urgell), ja que Pérez Santamaría documenta una època pel seu treball en aquesta obra, un pagament efectuat a Barcelona el 7 de setembre del 1694.¹⁹ Tot i això, Pérez Santamaría no facilita cap més informació, és a dir, no dóna la referència arxivística en una nota a peu de pàgina, per poder saber, per poder revisar, per poder transcriure la notícia.²⁰ Gràcies a la tasca d'arxiu de Maria Garganté, coneixem el contracte que l'escultor barceloní va signar amb els representants del consell de Miralcamp el 13 de febrer del 1693, davant un notari de Bellpuig (doc. 8).

Jeroni apareix cognominat sota la variant "Carabaixeras", i es fa dir "mestre de escultura y arquitectura". Com a testimonis del contracte, trobem els rectors de dos pobles veïns, Fondarella i Mollerussa. El retaule major del temple s'havia de fer seguint un model dibuixat per Pau Borràs, rector de la població. L'estructura havia de tenir 60 pams d'alçada i 40 pams d'amplada, o sigui, 11'67 per 7'78 metres. I les imatges proposades s'acabaren realitzant totes. Segons una fotografia de l'any 1922 (fig. 1), ja que fou destruït el 1936, el retaule tenia tres carrers d'amplada, amb bancal i tres pisos d'alçada. L'obra és d'estil barroc, el que Martinell anomena Barroc salomònic (1660-1730), amb la utilització de la columna salomònica i els frisos amb volutes, tí-

piques decoracions de l'escultura catalana d'aquesta etapa. En el bancal hi havia un parell de portes als laterals, amb figures en relleu (potser sant Pere i sant Pau), i al centre un altar i una credença. En el primer pis, al centre trobem el sagrari, i als laterals imatges de sants amb un relleu als peus: a l'esquerra de l'espectador, sant Francesc Xavier i el relleu del Naixement de la Mare de Déu; i a la dreta, sant Isidre i el relleu de la Dormició de la Mare de Déu. En aquest primer pis les columnes són substituïdes per cariàtides, o sigui, figures femenines que possiblement representaven santes (podem identificar a santa Elena amb la creu); també en els extrems del bancal hi havia un parell de figures en funcions de columna. Al segon pis, l'Assumpció de la Mare de Déu sota dosser centralitzava tota la composició, i als laterals al-

Fig. 1.
Jeroni Escarabatxeres,
retaula major,
1693-1695,
església parroquial
de Miralcamp
 (Foto: Josep Salvany,
 Biblioteca de Catalunya).

¹⁸ AHPB, Carles Garau, Manual 19, 1695, fol. 184 v.-185 v...

¹⁹ A. PÉREZ SANTAMARÍA, *Escultura barroca a Catalunya...* (op. cit. nota 3), p. 128.

²⁰ Mètode poc respectuós amb la col·lectivitat d'historiadors, fet que fou criticat per Bosch Ballbona des d'un altre punt de vista: "veiem com [Pérez Santamaría] fonamenta la seva obra en un conspicu i valuós apèndix documental —el gruix del qual, però, l'autora distorsiona en no fer notar els documents que ja havien estat publicats, més d'una quarta part—. Vegeu: Joan BOSCH BALLBONA, "Sobre la historiografia de l'escultura de l'època del Barroc a Catalunya (de C. Martinell a A. Pérez)", *Revista de Catalunya* (Barcelona), 39 (març 1990), p. 102.

tres figures, a l'esquerra de l'espectador santa Anna i la Mare de Déu nena, i a la dreta santa Àgueda. Al cos central del tercer pis hi havia sant Miquel, titular de l'església, que aixafava el dimoni i brandava una espasa.

L'escultor havia de córrer amb les despeses de transport del retaule des del seu taller barceloní fins a Miralcamp, i també amb les despeses d'assentament al presbiteri de l'església. El consell de la població només pagaria un manobre per ajudar en les tasques de col·locació, i advertia a l'artífex que si alguna peça es trencava abans que el retaule estigués assentat, les despeses d'arranjament anirien a càrrec del propi Escarabatxeres. L'obra havia d'estar acabada l'1 de juliol del 1695, si no l'escultor era penalitzat amb 10 lliures per cada mes que passés del termini fixat. Una vegada finalitzada, l'obra havia de ser visurada per dos pèrits. Tot pel preu de 1.300 lliures i 10 quarteres d'ordi (aproximadament serien uns 420 quilos de gra). Quantitats que serien pagades en el termini de 6 anys. Cada any, un representant del consell de Miralcamp aniria a Barcelona, vers la diada del 15 d'agost, per pagar 200 lliures, fins que la quantitat fos satisfeta. Si el municipi no acomplia el pagament en les dates acordades també podia ser penalitzat, per cada mes de retard s'havien de pagar 10 lliures més a l'escultor. S'ha de tenir en compte que en el moment de la signatura es va produir un primer pagament, i l'any en què el retaule fou col·locat a l'església s'havia de satisfer un suplement de 100 lliures (el rebut d'aquell any seria de 300 lliures). Per tant, s'hauria acabat de pagar cap a l'agost del 1697. No sabem els detalls dels rebuts, en tot cas el 30 de desembre del 1698 l'escultor cancel·lava el contracte amb els representants del consell de Miralcamp, i afirmava que li havien signat totes les èpoques de pagament (doc. 10).

A títol de curiositat antropològica, val la pena destacar un acord del contracte. En concret, aquell que fa referència que l'artífex no podia començar a treballar en el retaule fins que els representants del consell de Miralcamp no li diguessin, ja que aquests últims es reservaven el termini d'un mes per informar-se de la capacitat de Jeroni Escarabatxeres com a escultor ("si dit mestre es idoneo y suficiente per a fer dita obra"), ja que, en el cas que d'alguna manera sabessin que es tractava d'un mal escultor, el contracte no seria efectiu. En resum, no sabien qui era l'artífex en qüestió; a

més, davant d'un foraster (no natural d'aquelles contrades), l'instint natural de pagès és no fiar-se'n un pèl. Com va arribar a Miralcamp en Jeroni Escarabatxeres? Com funcionava el sistema de l'oferta de treball en aquesta categoria d'especialització, i amb els precaris sistemes de comunicació d'aquella època?

El retaule de sant Francesc de Sales a Esparreguera

La nova església parroquial de Santa Eulàlia, a Esparreguera (el Baix Llobregat), fou començada el 1587, i va ser beneïda el 1612. Els jurats de la vila, els obrers i les confraries del temple van començar a encarregar diferents obres per tal de guarnir-lo. Pel que fa als retaules: el 1623 els escultors Francesc i Jaume Rubió, amb la col·laboració del fuster Pau Boxadell, acabaren la fàbrica del retaule del Roser; el 1616 Boxadell contractava l'obra de fusteria del retaule de sant Miquel per a la confraria dels paraires, obra que fou pintada a partir del 1629 per Antoni Rovira i Pau Torrent; el 1633 Boxadell capitulava el retaule de sant Antoni i sant Llúcia, per a la confraria dels sastres (obra visurada el 1634 pel manresà Joan Generes); finalment, la traça pel retaule major fou encarregada el 1670 a l'arquitecte Fra Josep de la Concepció, i l'execució fou lliurada als escultors Joan Grau I, Francesc Grau i Domènec Rovira II.²¹

En aquest context d'enriquiment del mobiliari eclesiàstic de l'església parroquial d'Esparreguera, cal situar el contracte signat per Jeroni Escarabatxeres el 4 d'octubre del 1693, pel qual es comprometia a fabricar un retaule sota l'advocació de sant Francesc de Sales per al temple esmentat; en concret, s'havia de posar a la capella de Sant Joan, recentment construïda (doc. 9). L'obra es faria seguint la traça entregada pel rector de la parròquia, Francesc Broquetes. El retaule havia d'estar enllestit i assentat el dia de sant Francesc de Sales (24 de gener) de l'any 1695. El preu acordat fou de 175 lliures, pagadores quan l'obra estigués acabada; les despeses anaven a càrrec de l'escultor. Tot i això, Escarabatxeres va signar un parell d'èpoques, 1 de febrer i 30 de maig del 1695.

La portada i la decoració interior de l'església de Sant Sever, a Barcelona

L'origen de la comunitat de preveres beneficiats de Barcelona, agrupats sota l'advocació

²¹ Vegeu: J. BOSCH BALLBONA, *Els tallers d'escultura...* (op. cit. nota 11), p. 73-75, 88, 161-164; Orenci VALLS BROQUETES, *Documents i notes concernents a la vila i terme d'Esparreguera*, Esparreguera: Ajuntament d'Esparreguera, 1991, vol. I, p. 333, 336-357, 359, 363-364; Joan BOSCH BALLBONA, "Cendres de la pintura: Antoni Rovira i Pau Torrent al retaule de Sant Miquel d'Esparreguera (1629-1635)", *Locus Amoenus* (Bellaterra), 3 (1997), pàgs. 79-86.

Fig. 2.
Jeroni Escarabatxeres,
decoració interior
l'any 1928, 1699-1704,
església de Sant Sever
de Barcelona.
 (Foto: Juan Noguera).

de sant Sever, es remunta a l'any 1479. El gran número de preveres i el fet de no disposar de cap església pròpia per realitzar els oficis, va propiciar que el Capítol de la catedral barcelonina els cedís una capella a la seu el 1676, l'actual de sant Oleguer; també gaudien d'un petit temple independent, amb l'església de Sant Sebastià, prop de la Llotja de Mercaders, gràcies al favor del Consell de Cent. Finalment, el 31 de maig del 1691 el Consell General de la Comunitat de preveres informaren de les gestions que havien portat a terme amb el bisbe per erigir una nova església a la

baixada de santa Eulàlia. En un inici, foren realitzades obres a l'església el campanar i l'arxiu pel mestre de cases Pau Termes, per la ridícula quantitat de 56 lliures i 16 sous; obres que, segurament, serien l'habilitació d'un antic espai. En comparació, el fuster Pau Bassas cobrava 70 lliures per la fusta i la mà d'obra, o el pintor i daurador Ramon Pinós 27 lliures i 10 sous.²²

Com que la petita capella no donava satisfacció a les necessitats de la Comunitat de preveres, només 7 anys després, el 30 de juliol

²² Juan NOGUERA CASAJUANA, *La iglesia de San Severo de Barcelona*, Facultad de Filosofía y Letras (Universidad de Barcelona), Barcelona, 1928; Pilar LLOPART, "Un monumento del barroco barcelonés: la iglesia de Sant Sever", *D'Art* (Barcelona), 3-4 (1977), pàgs. 31-33. Pel retaule major, vegeu: Carles DORICO, "El retaule major de sant Sever i la darrera estada de Pere Costa a Barcelona (1754-1757)", a *Locus Amoenus* (Bellaterra), 3 (1997), pàgs. 123-145.

Fig. 3.
Jeroni Escarabatxeres,
portada, 1699-1704,
església de Sant Sever
de Barcelona.

(Foto: Joan Yeguas).

Fig. 4.
Jeroni Escarabatxeres,
sant Sever (detall de
la portada, 1699-1704),
església de Sant Sever
de Barcelona.

(Foto: Juan Noguera).

del 1698 era resolt que el mestre d'obres Jaume Arnaudies, sogre de Jeroni Escarabatxeres, fes la traça per a una nova església. El contracte entre la Comunitat i Arnaudies fou signat al cap d'un mes, però els treballs de construcció no s'endegaren fins al 19 de febrer del 1699. Les obres es van acabar el 23 de febrer del 1704. L'activitat d'Escarabatxeres se centra en la façana i la decoració interior de l'església de Sant Sever, a Barcelona. Segons la documentació, l'abril del 1701 Jeroni Escarabatxeres era el mestre responsable de la part decorativa (fig. 2): havia dibuixat la temàtica dels esgrafiats a la volta i als murs de l'església, féu les claus de volta del presbiteri i de la sagristia, les tribunes, i les portes de la capella del Sagrament; ajudat pel daurador Francesc Mas (testimoni en el seu testament, vegeu doc. 14). Pel que fa a la façana, el treball d'Escarabatxeres està en dues gàrgoles que es troben a les cantonades de la part alta, i a la portada. La portada (fig. 3) és una obra de proporcions acadèmiques (l'amplada és 2/3 de l'alçada), amb 4 pilastres de motius geomètrics que sostenen un entaulament dòric, a sobre un frontó curvilini amb l'heràldica de sant Sever sostinguda per dos angelets; al mig de la façana, damunt un parell de mènsules i trencant el frontó de la portada, trobem una fornícula amb la imatge de sant Sever (fig. 4), amb una actitud serena que féu afirmar a Llopart que Escarabatxeres era "*moderado y clásico, sin concesiones tremendistas ni arrebatos místicos, más cerca del eclecticismo de un Forment o un Ordóñez... que en el énfasis de un Tramulles*".²³

El retaule major d'Arbeca

A través d'una època de pagament, signada el 24 de juny del 1700, sabem que el retaule major de l'església d'Arbeca (les Garrigues) és obra de Jeroni Escarabatxeres (doc. 12). L'època també informa que l'obra ja estava feta en aquella data, que ja s'havia portat i col·locat a lloc. El preu total de l'obra era de 1.900 lliures, de les quals l'escultor n'havia cobrat 1.350. Escarabatxeres rep l'últim pagament, o sigui, les restants 550 lliures de mans de Josep Soldevila, pagès representat del consell de la vila arbequina. La vila s'havia endeutat amb un censal mort de 581 lliures (d'una pensió anual de 29 lliures i 2 sous), per tal d'acomplir els compromisos acordats en el contracte. Sempre segons l'època, el censal mort fou signat davant el mateix notari el 25 de març del 1700, i fou dipositat a la taula de canvi de Barcelona el 19 d'abril del mateix 1700, i el pagament fou efectuat per via bancària. Els diners foren deixats per Josep Ballester, prevere beneficiat a la capella del palau episcopal de Barcelona. Segons Rubió Baget, anys més tard, el 1705 es paguen 97 lliures a un escultor indeterminat

per algun arranjament a l'altar major, i el 1737 se satisfan 1.300 lliures per daurar-lo.²⁴ L'arribada de Jeroni Escarabatxeres a Arbeca és de fàcil explicació. Tot i que Miralcamp i Arbeca són poblacions de comarques diferents, separació de caire secular que en concret en la pertinença a bisbats diferents, la seva separació física només són 9 quilòmetres en terreny pla. Segurament, algun representant del consell d'Arbeca o el seu rector haurien vist com els veïns de Miralcamp estaven guarnint la seva església, i haurien aprofitat per pactar amb el mateix escultor. A part d'això, l'obra arbequina s'emmarca dins les obres globals de construcció de la nova església parroquial, que en aquell moment s'estaven duent a terme. El temple es va començar a construir el 26 de gener del 1683, i el 23 de desembre del 1685 es feia la primera missa, tot i que les obres no s'aturaren fins al 1692; la traça arquitectònica fou elaborada pel mestre de cases barceloní Jaume Millàs.²⁵ Poc temps abans, el 1682, Millàs treballava en les obres de reforma del castell de Maldà (l'Urgell).²⁶ Segons Sans i Pau, el 1693 el retaule de sant Isidre fou contractat per l'escultor Lluís Bonifaci, besavi de l'escultor acadèmic del segle XVIII, Lluís Bonifàs i Massó.²⁷

El retaule major de l'església d'Arbeca fou cremat l'any 1936, però podem fer-nos una idea de la seva composició gràcies a una fotografia antiga (fig. 5). L'obra era força similar al retaule major de Miralcamp, ja que estava compost de tres carrers d'amplada, amb un banc i tres pisos d'alçada, amb la mateixa distribució de figures en la composició. El banc ostenta una decoració heràldica, però la poca definició fotogràfica no permet identificar-la. El primer nivell trobem el sagrari a la part central, i als laterals un parell de figures de sants no definits. En el segon pis, al centre hi ha sant Jaume (titular del temple) cobert amb un dosser, i als laterals un parell de sants vestits de bisbe, identificables amb sant Blai i sant Agustí. El tercer cos es més estret, amb la presència d'una figura femenina al centre, identificada com a santa Llúcia (titular d'una antiga capella de la vila, tot i que la presència d'un parell àngels al seu costat, podria indicar que es tractaria de la Mare de Déu), i als laterals altres dues figures no de-

finides. Al capdamunt de tot, Déu Pare presideix l'altar. Altres obres. Martorell, la Mercè a Barcelona, i Banyoles

Segons Martinell, entre 1698 i 1701 Jeroni Escarabatxeres rebia diferents quantitats a compte d'un retaule que havia fet a la capella de Sant Joan, dins de l'Hospital de pobres de Martorell (Baix Llobregat).²⁸

El 9 de gener del 1704 Jeroni Escarabatxeres contracta, amb els majorals de la confraria de

Fig. 5.
Jeroni Escarabatxeres,
retaula major,
cap a 1700, església
parroquial d'Arbeca
(Foto: arxiu Jesús
Elies).

²³ P. LLOPART, "Un monumento del barroco barcelonés... (op. cit. nota 22), pàgs. 33-39.

²⁴ Llorenç Rubió i Baget féu una conferència el 1986 sobre l'església parroquial d'Arbeca; en breu, se'n farà una monografia (informació facilitada per l'erudit local Jesús Elies).

²⁵ Vegeu nota 24.

²⁶ Joan Francesc RÀFOLS, *Diccionario de artistas de Cataluña, Valencia y Baleares*, 1951, (edició consultada; Barcelona: Millà, 1980), pàg. 751.

²⁷ Josep Mª SANS i GENÉ - Antoni PAU i SANS, *Arbeca: història i record*, Torregrossa: Arts Gràfiques Molino, 1983, p. 49.

²⁸ C. MARTINELL, *Arquitectura i escultura barroques...* (op. cit. nota 12), p. 155.

Fig. 6.
Jeroni Escarabatxeres,
retaula del Roser,
cap a 1710, església
parroquial de Piera.
(Foto: Procopi Lluçà,
Arxiu Històric Comarcal
d'Igualada).

la Soletat, la realització d'unes obres en el retaule vell de la capella que la confraria tenia a l'església conventual de la Mercè, a Barcelona; en concret, s'esmenta un Sant Crist amb la seva fornícula (doc. 13). La traça fou elaborada pel mateix escultor. Les obres s'havien d'entregar pel dia 15 d'abril del mateix 1704, segurament per la festivitat de Setmana Santa. El preu fou acordat en 28 dobles d'or, o sigui, en 154 lliures barcelonines, pagadores: 70 lliures de present, serien atorgades per un magistrat de la Llotja de Mar, que actuava com a clavari de la confraria de la Soletat; 50 lliures procedents de les pensions d'un parell de censals; 24 lliures procedent de les pensions d'altre censal de 20 lliures, més

el 2'5 per cent, que s'havia de cobrar a partir del 15 d'agost del 1704; i les darreres 10 lliures, quan fossin acabades les tasques constructives. El 19 de maig del 1704 va rebre el pagament de 50 lliures, i en signa època.²⁹

El 29 de desembre del 1706 signava els pactes per a l'execució d'un retaule amb destinació al convent benedictí de Sant Esteve, a Banyoles (el Pla de l'Estany), pel qual l'1 de febrer del 1711 signava una època de 280 lliures el seu germà i hereu Francesc Escarabatxeres.³⁰ Potser amb aquesta obra estan relacionats una sèrie d'èpoques que va signar Jeroni Escarabatxeres "sculptor" durant l'any 1709, per un valor total de 512 lliures i 13 sous, un

deute que s'havia de pagar segons sentència del notari reial Joan Llacuna, dictada el 22 de gener del 1709. Els pagadors foren: Esteve Vallori, assaonador de Girona, arrendatari dels termes de Navata (l'Alt Empordà) i Ollers (el Pla de l'Estany), amb 115 lliures i 13 sous; Lluís Sayol, arrendatari del castell i quadra de Riudefoix (masia del municipi de Sant Martí Sarroca -l'Alt Penedès-), amb 95 lliures; un arrendatari del delme de Gelida (l'Alt Penedès), amb 280 lliures; i Narcís Taurina, botiguer de Girona, en nom de l'absent Francesc Gayda, de Figueres, amb 222 lliures.³¹

La darrera obra. Un retaule a Piera

El 1710 Francesc Escarabatxeres tornava a rebre, com a hereu del seu difunt germà Jeroni, un pagament en concepte del retaule fabricat per a la confraria de la Mare de Déu del Roser a l'església parroquial de Piera (l'Anoia).³² L'obra no es conserva, ja que fou cremada al juliol del 1936. Per fortuna, pocs mesos abans, se'n féu una fotografia (fig. 6). El retaule segueix tenint tres carrers d'amplada, amb un banc i tres pisos d'alçada, com a Miralcamp i Arbeca. Tot i que també utilitza la columna salomònica, els frisos amb volutes, o les pilastres amb motius vegetals, en aquest cas la distribució de la composició es diferent. Hi ha una absència destacada de figures exemptes, i la retícula dels relleus recorda retaules d'èpoques anteriors. Al centre del bancal hi havia l'altar i la credença, als laterals un grup d'àngels sostenien una heràldica amb corona. Entre el primer i segon pis, centralitzant l'atenció hi havia la Mare de Déu del Roser, peça de cronologia posterior. La resta de l'escultura eren catorze relleus amb els miste-

Fig. 7.
Jeroni Escarabatxeres,
Presentació al temple
i Adoració dels
pastors (detall del
retaule del Roser,
circa 1710), església
parroquial de Piera.
(Foto: Procopi Lluçà,
Arxiu Històric Comarcal
d'Igualada).

ris del rosari, dividits en goig, dolor i glòria, però distribuïts de forma curiosa. Als laterals del primer pis es desenvolupaven cinc misteris de goig: a la nostra esquerra (de baix cap a dalt): la Visitació, l'Adoració dels pastors i la Presentació al temple (fig. 7); a la dreta (els dos plafons superiors): l'Epifania i Jesús entre els doctors. Els misteris de dolor eren sis i estaven pertot arreu: en el primer pis trobem la Fugida a Egipte, en el relleu inferior de mà dreta; els dos plafons superiors del segon pis, a esquerra i dreta, representaven l'Oració a l'hort de Getsemaní i el Camí del Calvari; i totes les escenes del tercer pis, al centre la Crucifixió, a mà esquerra la Flagel·lació, i a la dreta la Coronació d'espines. Els misteris de glòria només eren tres, i estaven en el segon pis: la Resurrecció a la part inferior esquerra, l'Ascensió al centre, i la Pentecosta a la part inferior dreta.

²⁹ AHPB, Vicenç Modolell del Puig, Manual 1704, fol. 225.

³⁰ A. PÉREZ SANTAMARÍA, *Escultura barroca a Catalunya...* (op. cit. nota 3), p. 128. Pérez Santamaría no assenyala que la dada documental facilitada és una informació extreta de les fitxes Madurell; vegeu: AHPB, Francesc Cervera, Manual 23, 1711, fol. 47.

³¹ AHPB, Antoni Cassaní, Manual 1709, fols. 49 r. (10 febrer), 76 r. i 76 v. (3 març), 251 v. (17 juliol).

³² A. PÉREZ SANTAMARÍA, *Escultura barroca a Catalunya...* (op. cit. nota 3), p. 128; Joan-Ramon TRIADÓ, *L'època del Barroc, s. XVII-XVIII*, Barcelona: Edicions 62, 1984, (Història de l'art català, V), p. 99.

Apèndix documental

Document 1

1661, 18 novembre

L'escultor Jaume Escarabatxeres contracta l'execució d'un monument de Setmana Santa per l'església conventual dels Àngels, a Barcelona.

AHPB, Francesc Lleonart, Manual 1660-1669, s. f..

Sobre lo fabricar un monument de fusta en la iglésia del monastir de Nostra Senyora dels Àngels y Peu de la Creu de la present ciutat de Barcelona, entre las senyoras sor Angèlica Masmijà monja professa de dit monastir de voluntat conservant, y en presència de la senyora sor Caulda Cassador priora de dit monastir y convent, de una part; y mestre Jaume Escarabatxeres, fuster de la present ciutat, de part altre. Entre les dites parts són estat avinguts, pactas, y concordats, los capítols y pactes següents.

Primerament, lo dit mestre Jaume Escarabatxeres, fuster, convé y en bona fe promet a dita senyora sor Angèlica Masmijà, religiosa dalt dita, que de assí al dissapte de Rammes propvinent del any 1662, farà e fabricarà un moniment de fusta de albe, si y conforme la trassa que ara de present se amostra, y està present en lo acte de la ferma de la present convenció y concòrdia, la qual trassa servida de mà del notari avall scrit, y acabar aquell per dit dia, ab totes les perfeccions, portaldes, columnes, vasses y capitells, sinc bons balustrades, y demés coses en dita trassa, per lo notari avall scrit, (...) y fermada, continguda y expressades per en dit Escarabatxeres tota la fusta, claus, baldas, perns, aiguacuit, y tots los demés recaptos, sensa dexar dit moniment a tota perfectió, y del tot acabat de profesió, en tot allò que dit ara spectarà a la art de fusteria y scultura.

Ítem, la dita senyora sor Angelica Masmijà correspon bona fe y promet a dit mestre Jaume Escarabatxeres, que per la fàbrica de dit moniment fusta, claus, baldes, perns, aiguacuit, y demés coses dalt en lo precedent capítol mencionades, li donarà y pagarà tres-centes lliures moneda corrent barcelonina. Ab les pagas següents, so és, cinquanta lliures que ya dita senyora sor Angèlica Masmijà ha otorgades a dit mestre Jaume Escarabatxeres, y lo dit ab la present confesa aver-les agudes y llebades de contans per mà de dita senyora; cinquanta lliures, lo dit mestre Jaume Escarabatxeres, avent assentat y posat dit moniment a tota perfectió; y las restants cent lliures ab tres iguals pagues o solutions, so és, 33 lliures 6 sous del dia que aurà assentat dit moniment a sis mesos, 33 lliures 6 sous del dia

que aurà assentat dit monument a un any, y 33 lliures 6 sous del dia que aurà assentat dit monument a un any y mig. Y grat de mestre Escarabatxeres, dit dia del dissapte de Ram propvinent no agués acabat dit moniment aurà obligatió, en continent de restant, dita senyora sor Angèlica Masmijà, les dites 50 lliures que ella a dit mestre Jaume Escarabatxeres donades y entregades.

Testes, Gabriel Nasona, parator civis Barchinone, Emanuel Grialisa, parator Villadeca(...).

Document 2

1662, 7 maig

L'escultor Jaume Escarabatxeres i el candelero Pau Abadal capitulen la realització d'una credença per al retaule major de l'església conventual de Santa Caterina, a Barcelona.

AHPB, Francesc Lleonart, Manual 1660-1669, s. f..

Die VII may MDCLXII Barchinone.

Sobre lo fabricar unes grades o altar en lo altar major de Santa Caterina, monestir de la orde predicadors, entre los reverends y magnífics Francesch Marés, doctor en sacra theologia y benefisiat en la iglésia de Sant Miquel Archàngel de la present ciutat, Francesch Marsal, també doctor en sagrada theologia beneficiat en la seu de Barcelona, y lo magnífic Lluys Vilanera, doctor en medicina per la acadèmia de Sant Tomas de Aquino, de una part; y Pau Abadal, jove candelero de sera, y Jaume Escarabatxeres, fuster ciutadà de Barcelona, de part altre, han convingut, firmats, jurats, y pactats los capítols següents.

Primo, los dits Pau Abadal y Jaume Escarabatxeres convenen, y en bona fe prometen, fer y fabricar unes grades de fusta en lo altar major de Santa Caterina, monestir de la orde de predicadors, y aquelles cubrir de papers entretallats, ab vidre bolador y or ab los colces, que els dits senyors elets aparaxerà, dexades a tot punt, de la manera que aquelles an de dexar a tot punt, que no falten en elles sinó la sera y lluminara, si y conforme la trassa que se ha entregat firmada per totes les parts, per ant dits Abadal y Escarabatxeres, tot lo que serà menester per lo adorno les dites grades com dalt és dit.

Ítem, és pactat y concordat que dits Abadal y Escarabatxeres han de tenir a punt dita grada per tot lo present y corrent mes de maig, y, si acàs, era que dites gradas se agueran de posar antes que per tots los dies antes de darrer del corrent mes de maig, que se hauran en lugar dita grada en per obligació dits senyors elets de donar un oficial per ajudar, a costa de dits elets, lo qual els dits Abadal y Escarabatxeres se'l puguen pendre, pagant-los dits elets per aquell, a rahó de vuit reals cada dia.

Ítem, dits senyors doctors elets covenen, y en bone fe prometen, pagar a dits Abadal y Escarabatxeres per esta la fàbrica, les dites grades, setanta y sinch lliures moneda barcelonina, és a saber, vint-y-cinch lliures lo dia present, y les restants sinquanta lliures que mediadament après de ascentades dites grades y dexades a tot punt, ultra les quals 75 lliures, dits senyors majorals donan y cedexan, en favor de dits Abadal y Escarabatxeres, tota la desferra de dites grades, com són fusta, papers, y tot so y quant ells y hauran posat per fabricar aquelles.

Ítem, que dits Abadal y Escarabatxeres no poguen ocupar lo altar major de dita iglésia fins tres dias naturals avans del dia de la celebració de la festa.

Ítem que les (...) dos grades de les dos parts tingan de muntar més alt del que està en la dita trassa, y arribar fins al mig cos de Nostra Senyora, y que sobre de quiscuna de elles haie de haver un núvol sobre del qual estiga assentat un àngel, lo qual corona a Maria Santíssima.

Et ideo not. dicte partes.

Document 3

1668, 30 gener

L'escultor Jaume Escarabatxeres signa àpoca pel darrer pagament d'un retaule per a l'església de Balsareny.

AHPB, Benet Güell, Esborrany 1668, s. f.
Referenciat J. BOSCH BALLBONA, *Els tallers d'escultura al Bages...* (op. cit nota 11), pàg. 55 i nota 199.

Ego Jacobus Escarabatxer, ligni fabri civis Barchinone, gratis etc. confitor et in veritate recognosco vobis, juratis universitatis et operariis ecclesiae de Balsareny, diocesis Vicensis, licet absentibus quod ad meas omnimodas voluntates ante presentis aporta receptionem diversis solutionibus per diversas personas dictae universitatis de Balsareny, mihi factis dedistis et solvistis, mihi ego Jacobis habui et recipi omnes illas tercentum et quinquaginta libras barchinonensis, et sunt pro concimilibus per dictam universitatem et ecclesiam de Balsareny, mihi debitis au(...)co rationibus large descriptis et continuatis in quodam concordia instrumento per Antonium Joannem Serras et Petrum Sayol, juratos dicte universitatis de Balsareny, Michaellem Pou judicem, Onofrium Giroal, Onofrium Vilar, Joannem Cortes, Petrum Subirana, Josephum Torragrassa, Petrum Mas, Michaellem Rabasa, Joannem Mas, Bartholomeum et Franciscum Martí, Joannem Vilar, textorem, et alios in dicto instrumento concordie nominatos, de quo constat instrumento publico recepto et clauso per discretum Josephum Mur, nottario

publico villa de Cellent, diocesis vicensis, die vigesima septima julii millesimo sexcentesimo sexagesimo quarto, et ideo renunciando etc. Volens tamen quod cum presenti comprehendatur que cumque apocha chirographa et alia, que cum cauthela, per me ratione dicte quantitatis facteat firmate, ne appareat una et eadem quantitas (...)esse soluta, in contimancium per mi notario presentem, vobis facto apocham de soluto etc. Cancellans mihi lominus cum precenti quored meum interesse dictum concordia instrumentum. Ita et aliter etc. Actum etc.

Testes sunt Paulus Bodoy, blanquarius civis Barchinone, et Josephus Serras, agricola dicte villa de Balsareny.

Document 4

1671, 10 febrer

El fuster Jaume Escarabatxeres signa un pagament per les obres fetes a la casa del noviciat del convent de Sant Pau del Camp, a Barcelona.

AHPB, Josep Quatrecases, Manual de contractes 22, 1671, fol. 134 v.-135 r..

Ego Jacobus Escarabatxeras, ligni faber civis Barchinona, gratis etc. confiteor et recognosco vobis, administrator reverendo domino fratri Joanni Anthonio Clement S. D., priori monasterii et conventus sancti Petri Rodarum, ordinis divi Benedicti, gerundensis diocesis thesaurarioque, et superstanti infri operi sacri iuncta ipsius religionis electo et nominato presenti quod modo infrascripto, dedistis et solvistis mihi mille quadrigentum triginta sex libras decem novem solidos et sex denarios moneta Barchinona. Et sunt a bon compte de lo preu fet de las obras que jo me he encarregades fer en la casa del noviciat de Sant Pau del Camp, de la present ciutat de Barcelona, llargament dites y designades en lo memorial del dit preu fet, que ab la present per repetit haver vull. Modus vero volutionis dictarum mille quadrigentum triginta sex librararum decem novem solidorum et sex denariorum, talit fuit et est quoniam ipsas dedistis et solvistis mihi benerea liter et de facto numerando ad meas omnimodas voluntates diversis vicibus et solutionibus. Et ideo renunciando etc.

Testes sunt Petrus Feliu, agricola loci de La Vall, jurisdictionis dicti monesterii sancti Petri Rodarum, et Joannes Cap, magister domorum civis, et Stephanus Cols, scriptor Barchinone etc.

Document 5

1678, 29 agost

L'escultor Jaume Escarabatxeres cobra diferents quantitats de mans de Felip Ignasi Ale-

gre, on destaca un retaule per a l'església de Vallverd d'Urgell.

AHPB, Francesc Torres (major), Manual 17, 1678, llig. 11, fol. 517v.-519r..

Die lune XXVIII mensis augusti anno a natiuitate domini MDCLXXVIII.

Ego Jacobus Escarrabatxeras, faber lignarius civis Barchinone, gratis etc. confiteor et in veritate recognosco vobis, nobili domino domno Philippo Ignasio de Alegre, Barchinone populo, licet absenti et notarius quod modo infrascripto, dedistis et solvistis mihi ducentum quatuor libras decem octo solidos moneta Barchinone. Et sunt scilicet centum triginta septem libras per la fabrica de un retaule de fusta, lo qual s'és daurat y pintat, que ha servit per la iglésia de Vallvert, bisbat de Urgell. Et relique sexaginta septem libras et decem solidos sunt pro manus et bistratis per me racione dicti mei fabri lignarii officii, ex ordine vostro factus positus et immissis in quibus damus domibus quas vos habetis et possidetis in presenti civitate Barchinone, in vico dicto de la Porta Ferrissa, prout de omni large apparet quodam memoriali sive computo per me notarium infrascripto, tradito et liberaba chenuis huius moch. compte de las obras que jo mestre Jaume Escarrabatxeras, fuster, he fetas de orde del senyor don Felip Ignasi de Alegre, las quals són las següents.

Primo, un retaule de fusta dauradura y pintura, que ha servit per la iglésia de Vallvert, 137 lliures 10 sous.

Ítem, un altro retaule per la capella de casa, val 30 lliures.

Ítem, per la porta de casa, val 15 lliures.

Ítem, la porta de la capella, val 6 lliures 10 sous.

Ítem, per adobar la porta de la cotxeria, val 4 lliures 10 sous.

Ítem, la taula de la mesa de la capella, 2 lliures.

Ítem, la pessa de la rua, val 1 lliura 12 sous.

Ítem, per dos llistons de quinse palms y uns altres per lo vestiment de un quadro, valen 6 sous.

Ítem, per dos calas de deu palms, valen 1 lliura 4 sous.

Ítem, per sis puntals y dos calas per apuntalar lo sostre, valen 1 lliura 10 sous.

Ítem, per lo que se ha treballat en apuntalar, y dalt fer la pallissa y lo coll de la gràcia, per calas dels portals, adobar un vestiment de quadro, y altres remendos, val tot 4 lliures 16 sous.

Summa tot 204 lliures 18 sous.

Modus veros solutionis dicta ducentum quatuor librarum decem et octo solidos, salis fuit et est quonia illis habui et recepi per manus Raymundi Godola, scriptoris, ex solventis expensis vestris propriis numerando realiter et de facto in notarium et testium infrascriptos

presentia in cuius rei testimonium per apocham etc.

Testes sunt Jacobus Dierna, agricola civis Barchinone, et Ludovicus Anglada, procurator Barchinone degens.

Document 6

1682, 12 juliol

L'escultor Jaume Escarabatxeres reconeix haver rebut el pagament d'un monument de Setmana Santa per a l'església col·legiada de Santa Anna, a Barcelona.

AHPB, Bonaventura Torres, Manual 24, 1682, fol. 184v.-185r..

Die dominia XII mensis julii anno a natiuitate Domini MCLXXXII.

Ego Jacobus Escarabatxeras, ligni faber civis Barchinone, gratis etc. confiteor et in veritate recognosco vobis, administratorem reverendo domino Francisco Mora, presbitero canonico ecclesiae collegiatae et secularis Santa Anna Barchinone, vti. administratore causa pia instituta et fundata per domini procuratorum Ildefonso Cortes, quondam presbiterum canonicum conventorum dicta collegiata ecclesiae Santa Anna presenti. Quod modo infro dedistis et solvistis mihi quadringentum quadraginta sex llibras octo solidos et sex denarios moneta barchinonensis, et sunt pro ligno manibus cuntis recaptis, deaurare et de pingere, monumentum dicta ecclesia collegiata Santa Anna per me factum, ex ordine illustris et administratorem reverendi dominum Bernardi Enveja preberi V. I. D., priori dicta ecclesia collegiata Santa Anna, et capituli eiusdem ecclesia virtute provisionis per dictum illustrem domini priorem facta die VIII aprilis proxime devolutioni, pede cuiusdam supplicationis per vos vti. administratorem dtum. dicto illustri reverendo domino priori, data et continuata in registro negotiorum dicti domini priori recepto penes notarium infrascriptum ut scribam dicti domini prioris, ut de dicta opera seu labore efesius contaro, videt in quodam computo quod et thenoris sequentis. Compte de monumento quem Jaume Escarabatxeres facer habet en Santa Anna.

(...)

Comta del moniment de mestra Jaume Ascarabatxeras fuster ha fet en Santa Anna de Barcelona en lo any 1682.

Primo, per sinch bigas per los quatra banchs y escala, 5 lliures.

Ítem, per las pots del catafal de pi bon y las que falten per comprar, 13 lliures.

Ítem, onsa pesas de alba per la anyaliadas y balustrada, 4 lliures 8 sous.

Ítem, per dotse cabirons per los peus dels barechs, y anyadir los curts, a 4 sous 6 [diners] pesa, valen 2 lliures 14 sous.

Ítem, llates per las travesses dels banchs y peus de grades, valen 16 sous.

Ítem, las pots de las dos escaletas y tres pots devant la escala gran dos a la taula del moniment, 3 lliures.

Ítem, sinch dotsenes de pots de alba per fer lo moniment, a 5 lliures 10 sous dotsena, valen 27 lliures 10 sous.

Ítem, per dos bancadas de alba, a 10 sous bancada, per cornices àngels y frontis pius, valen 5 lliures.

Ítem, per claus y aiguacuit per dita obra, 8 lliures.

Ítem, frontises per lo cel, valen 1 lliures.

Ítem, 12 anellas, a 2 sous 6 [diners] cada una, valen 1 lliura 10 sous.

Ítem, per vint i tres caragols, uns ab altres, valen 4 lliures 6 [diners].

Ítem, per deu passetas de caragols per las palmatorias, 5 sous.

Ítem, per vint pius y 12 puntas per las palmatorias, 12 sous.

Ítem, per la clau de la caxeta del sacrari, colar a de tanyir Nostre Senyor reservat al moniment, 3 sous.

Suma junt lo predit satanta sis lliuras divuit sous y sis dines, dich són 76 lliures 18 sous 6 [diners].

Ítem, al dorador per dit moniment de or y colors, mans y demás recaptés, 150 lliures.

Ítem, al dit apart per la caxeta ha ont està reservat Nostre Senyor, 3 lliures 10 sous.

Ítem, al pintor per pintar set quadros y quatra costats del padrestal, valen 44 lliures.

Ítem, per pintar lo cel y la Maria, altre pintor, de mans y recaptés, 22 lliures.

Ítem, al fuster de mans escultura y talla y arquitectura, y demás treballs tingut al moniment predit, 150 lliures.

Suma sunt lo predit comta 446 lliures 8 sous 6 [diners].

Document 7

1687, 25 gener

Els escultors Jaume Escarabatxes i Jeroni Escarabatxeres, pare i fill, contracten amb la universitat de Gironella la realització del retaule major per a l'església parroquial.

AHPB, Benet Güell, Plec d'escriptures soltes, s. f..

Die XXV january anno a nativitate domini MDCLXXXVII.

Sobre lo treball y fàbrica del retaule fahedor per Jaume Escarabatxeras y Hieronym Escarabatxeras, pare y fill, fusters y escultors ciutadans de Barcelona, en la parroquial iglésia de Santa Eulària de Gironella, diocesi de Solsona, a petició de la universitat de dita vila de Gironella, de Joan Rovira cònsol, de Joan Arenys y Joan Codina, jurats de dita vila de

Gironella, a 30 del mes de desembre propasat del any entrat a la nativitat del senyor de mil sis-cents vuytanta sis, fou fet un paper firmat per dits Joan Rovira, Joan Arenys, Joan Codina y Jaume Escarabatxeras, e lo qual són los pactes fahents per una part y altra; lo ben exit y efectuació de dit retaule, segons la trassa o modello menuinat en dit paper, la qual queda en mà y poder de dits pare y fill Escarabatxeras. Volent una part y altra cumplir, y ab tot efecte notar en execusió, tot lo pactat enter dites parts en orde la fàbrica de dit retaule y firma. Part y altra prometen cumplir lo ajustat entre elles, per de exa manera a la yglésia deruida y lo culto disminuít més exaltat. Per ço, dit Joan Rovira, tant en son nom propi, com a l'unió, com a síndich procurador y actor de dita universitat, com avall se dirà en presència de dits pare y fill Escarabatxeras, y els testimonis avall escrits, me entrega a mi, Benet Güell, notari avall escrit, lo dit paper de dita ajust o pactes, lo qual he llegit a ditas pars en presència de dits y avall escrits testimonis, y és del tenor següent.

Vuy, als 30 del mes de desembra del any, an tractat y consertat les parts devall eschrites, so és, cònsol y jurats de la vila de Gironella, so és, Joan Rovira cònsol, y Joan Arenys y Joan Codina, jurats de dita vila, y part altra Jaume Escarabatxeras y Gerony Escarabatxeras, mestres fusters y escutors de la siutat de Barcelona, de fer un rataula de la yglésia parroquial de Santa Eulària de la vila de Gironella, bisbat de Solsona, conforma una trasa donada y firmada de mans del senyor don Joan Bot(...) Salvany, prevera y rector de la vila de Gironella, y del senyor cònsol Joan Rovira, y Joan Arenys, Joan Codina jurats de dita vila. Ab los pactes deguts, prometen, los demun dits, donar y pagar de fer dit rataula de Santa Eulària sinch-sentes setanta y sinch lliuras de fer dit rataula, ço és, ab les pagas sagents. Prometen donar a la primera paga vint dobles; y asentada peu, padestal, sachrari, y tota la primera endana, y la figura de Santa Eulària, prometen donar vint dobles; y asentada la segona endana y rematos, prometen donar y pagar altres vint dobles; y les restants dos-sentas y quaranta y sinch lliuras an de donar y pagar ab las pagas avall mencionades, del dit que asentat lo retaule, en un any sent y vintydos lliuras y deu sous, y les restants sent y vintydos lliuras deus sous del dia que la obra serà asentada a dos any, y serà dita paga a compliment de aquellas sinch-sentas setanta y sinch lliuras que era preu de dit retaule.

Y prometen, los dits cònsol y jurats, de venir a sercar la obra con sia feta, par a asentar y portar algunes pots, par a costuir la obra que no's gasto per lo camí, y an de enviar dos calcaduras ab albordes, par a aver dits oficials a cavall 10 sous totes les vegades que

se aurà de asentar la obra. Y que quant se asentarà la obra, agen de fer lo gasto a dits ofisials, y'ls agen de donar, a dits ofisials, mestre de casas para asentar dita obra.

Y dits ofisials prometen, del dia de vuy a un any y mix, de asentar lo tros dit fins a la primera endana, y, lo restan del dit rataula, del dia que l'asentaran a un any.

Ítem, volen les dites parts que sentia fet un acta ab totes clausulas neseràrias segons estil de bon notari.

(...)

Document 8

1693, 13 febrer

L'escultor Jeroni Escarabatxeres signa el contracte amb la universitat de Miralcamp per a la realització del retaule major de l'església parroquial.

AHCC, notaria de Bellpuig, Joaquim Rossell, Manual 1693, fol. 269r.-272v..

Die decima tertia mensis februarii 1693. Bellpuig.

Los honorables Joan Baptista Gras, pagès y batlle del poble y terme de Miralcamp, bisbat de Solsona, Miquel Dalmau y Joan Badia, pagesos y jurats en lo present, y corrent any de dit poble de Miralcamp, Jaume Vilafranca, Anton Serrano, Jaume Joan Bellver, y Joan Cedó, personas elegidas per lo concell de dit poble per las cosas avall escritas de una; y mestre Geronim Carabaixeras, mestre de escultura y arquitectura, de la ciutat de Barcelona, de altra, sobre las cosas avall escritas de la fàbrica del retaule major de la iglésia parroquial de dit poble de Miralcamp, han vingut a la capitulació, y pactes següents.

Primerament, las sobreditas personas elegidas per lo concell de dit poble de Miralcamp, de son grat donen a fer lo dit retaule major de la iglésia parroquial, de dit poble de Miralcamp, a dit mestre Geronim Carabaixeras, mestre escultor y de arquitectura, present, ab esta forma. Que lo dit retaule sia de ésser conforme és lo dibuix o trassa y ab los sants, ço es, la Assumpció de Maria santíssima, dalt sant Miquel, al costat dret sant Francisco Xavier, al esquerre sant Isidro, dalt santa Anna y santa Agueda, als costats de baix lo Naixement de Maria santíssima y lo Trànsit de Maria santíssima, y que està firma de mà y lletra del reverent don Pau Borrás, prevere y rector de dita iglésia parroquial de dit poble de Miralcamp, y segons art de arquitectura y escultura, y sinó segons art y regla, y segons la trassa; y que la vila tingue de fer fer e millorar dit retaule a costes y despeses de dit mestre. Lo qual retaule ha de tenir sexanta palms de alsada, y coranta palms de anplària, y, per ço, després de ésser acabada la obra de dit re-

taule, la vila lo pugue fer judicar per mestres perits, elegits per part de dit mestre y las ditas parts ajan de estar al dir de aquells, sens altra coneguda de altra persona més. Ab pacte que dit mestre no pugue comensar dita obra que la vila no li dono avís, y per ço se recerive termini de un mes, lo qual temps vol dita vila per a informar-ce si dit mestre és idoneo y suficient per a fer dita obra, y informada que serà dita vila, que dit mestre no ere perit y idoneo per fer dita obra, que dit acte no sie de ninguna forsa, ni valor, ni la una part, ni la altra no se'n puguen valer, com si fet no fos. Y dit retaule ha de estar fet y posat a son puesto de vuy al primer dia del mes de juliol de l'any 1695. Y si dins dit termini no està posat dit retaule a son puesto, aleshores, y en tal cas, la vila se pugue retenir del preu avall escrit deu lliures cada mes mancarà a estar acentat dit retaule.

Ítem, més ab pacte que lo dia se donarà a dit mestre la primera paga, dit mestre aja de donar fiances per tot lo preu avall escrit a coneguda de la persona elegirà la vila per a entregar lo diner.

Ítem, és pactat que las pagas del preu avall escrit se ajan de fer dins la ciutat de Barcelona. Ítem, los sobrenomenats elegits per lo concell de dit poble de Miralcamp, prometen donar de preu de dit retaule mil y tres-centes lliures barcelonines, y deu quarteras de ordi. Pagadores dites 1.300 lliures ab termini de sis anys, comptadors del dia de Nostra Senyora de agost primer vinent en havant, ço és, 200 lliures per lo dia de Nostra Senyora de agost primer vinent, y així quiscun any en concemblant diada fins a tan estiguen acabades de pagar dites 1.300 lliures.

Ítem, és pactat que lo any acentarà dit retaule se li aja de donar del preu sobredit, és ha saber, la paga de aquell any 300 lliures y aquella ajan de fer en continent estarà acentat dit retaule, y que aquell any no se li aja de donar cosa més.

Ítem, és pactat que dit mestre aja de fer aportar a ses costes lo dit retaule y acentar-lo, donant dita universitat un mestre a costes, y despeses de dita universitat per ajudar a acentar aquell; y si cosa se romp o trenque fins a tant estiga acentat dit retaule, que dit mestre Carabaixeras ho aja de tornar a fer a ses costes y despeses.

Ítem, ab pacte que si dita universitat de Miralcamp no pagarà ab les pagues sobredites lo preu de dit retaule, que en tal cas, per cada mes que retardarà la paga haja de donar a dit mestre 10 lliures barcelonines ultra del preu sobredit.

Les quals coses, totes y sengles, prometen las ditas parts, ad invicem et vicissim. Y quiscuna de ellas per la part, sens dilació ni excusa alguna, ab salari de procurador acostumat, restitució de totes missions y despesas

sobre las quals etc.. Y per tenir y complir lo sobredit ne obliguen la una part a la altre, y las dos ad invicem et vicissim, ço és, las ditas personas elegidas per lo concell de dit poble de Miralcamp, tots y sengles béns, drets, y emoluments de dita universitat, així mobles com immobles, aguts y per haver, de qualsevol manera privilegiats; y dit mestre Carabaxeras, tots y sengles béns, y drets seus mobles e immobles, aguts y per haver, també de qualsevol manera privilegiats. Renunciant las ditas parts a tot y qualsevol dret y llei que valer y ajudarlos pugués llargament, y també a son propi for, ab submició de qualsevol altre, així ecclesiastich com secular, facultat de variar etc.. Y ab escriptura de béns en las corts dels veguers de Barcelona, càrrega y altra qualsevol per la qual las ditas parts ne obliguen, ço és, las ditas personas elegidas per lo concell de Miralcamp, sas personas propias, y los béns de dita universitat tant solament; y dit mestre Carabaxeras, sa persona y bens, així mobles com immobles etc.. Ab constitució de procuradors, per a firmar dita escriptura de béns, y en lo modo sobredit las personas, y béns, tant mobles com immobles, segons estil dels notaris, y rigor de ditas corts y de quiscuna de aquellas, pugan obligar. Y aixis ho firmen y juran las ditas parts llargament.

Testes sunt los reverents Joseph Llor, en S. C. D. prevere y rector del poble de la Fondarella, y Joseph Plens, en S. C. D. prevere y rector del poble de Mollerussa, de dit bisbat de Solsona.

Document 9

1693, 4 d'octubre

L'escultor Jeroni Escarabatxeres contracta l'execució d'un retaule sota advocació de sant Francesc de Sales a l'església parroquial d'Esparreguera.

AHPB, Vicenç Gavarró (menor), Instrumentorum 1693, fol. 814 v.-817 r., i glossa al marge.

Die dominica 4 octobris 1693.

De y sobre la fàbrica del retaule, avall scrit, per entra lo reverent Francisco Broquetas y Bremon, de la parroquial iglésia de Santa Eulària de la vila de Esparreguera, bisbat de Barcelona, residint, de una part; y lo honorable Geronim Escarabatxeras, escultor ciutadà de Barcelona, de part altre, són estats fets y firmats capítols y pactes avall scrits y següents.

Primo, lo dit Geronim Escarabatxeras de son grat y certa ciència convé, y en bona fe promet, fer y fabricar un retaule de sant Francisco de Sales, de fusta, del tot acabat y perfeccionat, si y conforme lo modello se li ha entregat en pergami, firmat de mà y lletra de dit reverent Francisco Broquetas y Bremon, si y conforme en dit modello està dibuxat, sens

que hi falste cosa alguna, tant en la alsada y amplària, com en los relleus, servada proporció del puesto a hont ha de estar collocat. Lo qual retaule promet fer del dia de sant Francisco de Sales primer vinent a un any, que serà lo any 1695, y aquell acentat y posat a tot punt en la capella de sant Joan, construhida en dita parroquial iglésia de dita vila de Esparreguera. Lo qual retaule promet fer-lo a portar y acentar a dit son puesto, tot a sos gastos.

Ítem, ab pacte y condició que tota la talla y escultura de dit retaule, que's dóna demostració a la traça o modello, sia tot de bon relleu.

Ítem, ab pacte y condició que dit Geronim Escarabatxeras haje de anar en dita parroquial iglésia de Esparreguera a posar, és a acentar-lo dit retaule, en la dita capella de sant Joan, sens que de dita vila se'n puga anar fins que dit retaule estiga posat tot a son punt.

Ítem, ab pacte y condició que dit Geronim Escarabatxeras se obliga en acabar, o fer acabar y perfeccionar, tota la sobradita fàbrica de retaule, com consta en la traça o dibuix sobredit, y està declarat en la present scriptura, a ús y costum de bons oficials escultors y arquitectors, y a satisfacció de dos oficials elegidors y anomenadors, ço és, un per cada part, si a dit reverent Francisco Broquetas y Bremon li apareixerà fer-lo visurar. La qual visura, en tal cas, se haje de fer acentat o collocat lo dit retaule en dita capella, pagadors los visuradors quiscú lo que anomenarà per sa part.

Ítem, ab pacte y condició que per la fàbrica de dit retaule promet, dit reverent Francisco Broquetas y Bramon, que donarà y pagarà a dit Geronim Escarabatxeras per tot preu o valor de aquell 175 lliures de Barcelona, en continent que serà posat y collocat lo dit retaule en dita capella, trobant-se aquell star fet y fabricat a tota satisfacció. E totas y senglas cosas sobreditas prometan los dits reverent Francisco Broquetas y Bremon y Geronim Escarabatxeras, és a saber, tot allò que a quiscú de ells respectivament especta y pertany fer, attendrar y complir, sens dilació ni excusa alguna, ab lo acostumat salari de procurador dins Barcelona de X sous, y fora de aquella de XX sous barcelonins, ultra dels quals prometan la una part al altre ad vicem et vicissim pagar y restituhir-sa tots los gastos interessos y despesas, que per rahó y ocasió de las sobreditas cosas los ne esdevindrà fer patir y suportar, sobre las quals volen ésser craguts la una part al altra de llur sola y simpla paraula, o llur simple jurament altre gènere de provas no demanat ni requerit. E per attendrar y complir las sobreditas cosas en obligan la una part ab altre ad invicem et vicissim, és a saber, dit reverent Francisco Broquetas y Bremon en quant a la paga de ditas 175 lliuras en obliga a dit Geronim Escarabatxeras tots y sengles béns y drets seus, mobles e immobles, ha-

guts y per haver; y dit Geronim Escarabateras tot lo per ell de sobre promès obliga a dit reverent Francisco Broquetas y Bramon tots y sengles béns y drets mobles y immobles, haguts y per haver. Renunciant, és a saber, dit reverent Francisco Broquetas y Bremon al privilegi clerical etc., y tots renuncian a qualsevol lley o dret que valer y ajudar-los poguès, y a llur propi for repectiu, e submetent-se al for del magnífic veguer o regent la vegaria de Barcelona, y de altre qualsevol ofici al jutge o cort, axí ecclesiàstica com secular, ab facultat de variar de judici una y moltes vegades, fent-na y firmant-ne scriptura de ters sota pena de ters en lo llibre dels terços de dit magnífic regent la vegaria de Barcelona. Per lo que en obligan lo un al altre ad invicem et vicissim, llurs personas, béns y drets mobles e immobles, haguts y per haver; y lo dit reverent Francisco Broquetas y Bremon, sens perjudici de dita scriptura de ters, en obliga sa persona, béns y drets seus mobles y immobles, haguts y per haver. Etiam in ampliori et scritori forma reverenda camara apostolica cum suceptione censurarum et procorum constitutione large et juxta nott. infristilum. Y per quant lo dia present és feriat, per la festa de diumenja, no poden firmar dita scriptura de ters, constituheixan y ordenan procuradors llurs, y del altre de ells assolas, a tots los scrivans jurats de dita cúria de la vegaria de Barcelona, presents y esdevenidors, encara que absents, y a quiscú de ells assolas, perquè en dita no feriat per ells y en llurs noms, y del altre de ells assolas, en dita cúria firmen dita scriptura de ters, y obliguen llurs personas y béns en la forma sobredita, prometent tenir per ferma y agradable tot lo que en llur nom faran, o qualsevol de ells farà, y que no ho revocaran per alguna causa o rahó, y axí ho firman y juran llargament.

Testes firmat. omnium supradictorum simul firmantum sunt Franciscus Sala, juvenis sator, et Reymundus Quadres, scriptor Barchinona, legentes.

Document 10

1698, 30 desembre
L'escultor Jeroni Escarabatxeres cancel·la el contracte amb la universitat de Miralcamp per a la realització del retaule major de l'església parroquial.

AHCC, notaria de Bellpuig, Joaquim Rossell, Manual 1693, fol. 269r., glossa al marge.

Die 30 de desembre 1699. Bellpuig. Fuit cancellatum huius modi instrumentum de voluntate Jacobi Vilafranca et Phalipi Cabestany, pactarius universitatis de Miralcamp, per me notarius infrascriptum. Testes sunt Franciscus Bosch, notarius, et Joannes Robio, scrip-

tor, omnes de Bellpuig. Item fuit cancellatum de voluntate de Hieronim Carabaxeres, ut consta instrumento apocha.

Document 11

1699, 13 maig - 1699, 31 maig
Inventari dels béns mobles que hi havia a la casa del difunt escultor Jaume Escarabatxeres.

AHPB, Vicenç Gavarró (menor), Llibre d'inventaris, núm. 39, sense foliar.

Die sabbati XIII mensis maii annis a Nativitate Domini MDCLXXXVIII.

Noverint universi etc. quod cum propter noli maculam cuitandam omnemque fraudis suspicionem tollendam beneficitium inventarii est a jure indultum igitur et al.. Ego Hieronimus Escarabatxeras, ligni faber Barchinone civis, uti heres universalis hereditatis, et bonorum omnium rerum et jurum universium que fuerunt honorabili Jacobi Escarabatxeras, lignarii civis hujas jam dicte presentis civitatis Barchinone, genitoris mei, per ipsum institutus et nominatus ejus ultimo validoque testamento quod fecit condidit ordinavit et firmavit hac in eadem barchinonensi civitate, penes Vicentium Gavarró notarium publicum Barchinone infrascriptum. Martis decima quarta die mensis aprilis proxime preteriti labentisque anni 1699.

(...)

Primo, todas aquellas cosas que lo dit quondam Jaume Escarabatxeras, mon pare, quan vivia per sos seus llegendims títols tenia y possehia en dita present ciutat, en lo carrer condal. En la botiga de ditas cosas se ha trobat lo següent.

Primo, vint y sinch dotzenas y set pots de alba.

Ítem, quatre pots o taulons de noguer.

Ítem, onze filetas de alba.

Ítem, catorze quadrats de alba.

Ítem, un tros de roure de llargària dotze palms, poch mes o menos, vell.

Ítem, dos trossos de jassana de llargària deu pals, poch mes o menos.

Ítem, catorze bancadas de alba.

Ítem, dos escriptoris de alba, acabats, sens la ferramenta.

Ítem, tretze dotzenas y un costé de alba, dos dotzenas de bancadas, y una fileta de alba, las quals cosas tengudas al present partit se troban en la iglésia colegiata de Santa Anna de la present ciutat.

Ítem, sinch caxas de alba vestidas sens fonar.

Ítem, tres pots de caxas de suera.

Ítem, quatre serras, ço és, una de trapar, dos de serrar per llarch, y una de xica, usadas.

Ítem, tres axes.

Ítem, dos estanallas de ferro.

Ítem, dos raspas de ferro.

Ítem, un compàs de ferro gran.
Ítem, quatre martells de ferro ab mànechs de fusta.
Ítem, una garlopa gran.
Ítem, un siment de fusta gran.
Ítem, dos adressados, un de gran y altre de xich.
Ítem, tres escayres, dos de taula y un de branca.
Ítem, unas prempsas de fusta que no són acabadas.
Ítem, tres fullas de serra novas y son rovelladas.
Ítem, un guilleuma.
Ítem, tretze ferros de busallà.
Ítem, quatre barrinas, ço es, dos de clivillà y dos de més grans.
Ítem, quatre congrenys.
Ítem, dos ferros de tenir.
Ítem, una gerra de terra gran y espartada per tenir-hi oli.
Ítem, una boteta de fusta ab sa axeta de coure.
Ítem, una cassetta de ferro per tenir ayguacuyt.
Ítem, dos cavachs y dos palas, tot de ferro, per traurer lo fanch del carrer.
Ítem, tres ribots.
Ítem, quatre reglas entre larchs y xichs.
Ítem, una boteta xica per tenir-hi vinagre dolenta.
Ítem, una escala de gat dolent.
Ítem, tres barralets de ferro.
Ítem, un llit de ferro molt dolent ab los peus trencats.
Ítem, differents cobertors y fonaduras obrats.
Ítem, differents heinas de fusta tocans al offici de fuster, com son guars, bosets, senterillas, cartajo, etc.
Ítem, una capalleta de fusta ab lo enfront dorat, vella.
Ítem, dos cavalls de fusta, dolents.
Ítem, tres banchs de fusta, vells.
Ítem, una ganiveta de ferro.
Ítem, en casa lo reverent doctor Pau Llorens, prebere y rector de Mataró, se troban dos cavalls de fusta vells y dos banchs del mateix, ço és, un de nou y altre de vell.
Ítem, en casa Magí Costa, manyà al carrer condal, se troba una caixa de ferro ab un pany y clau.
En la cuyna de ditas casas se ha trobat lo següent.
(...)
En una axideta de ditas casas al costat de la sobredita cuyna se ha trobat lo següent.
(...)
En la sala al pujant la escala de ditas casas se ha trobat lo següent.
(...)
Ítem, un quadret sens gornisió ab la imatge de sant Libori, vell.
Ítem, un quadro de un ball fet a la forma dels payissos.
Ítem, tres quadros ab sas gornicions, lo un

més xich que lo altre, tots vells.
En un parador o armari agafat a la paret de dita sala se ha trobat lo següent.
(...)
En la cambra immediata ala prop dita sala la qual trau finestra al dit carrer condal se ha trobat lo següent.
Primo, setze quadrets ab gornicions doradas, ço és, los vuyt de las historia de Josep, y los restants vuyt ab las imatges de differents sants.
Ítem, vuyt quadros, ço és, sis ab gornicions negras de differents maneras, y los dos sens gornicions.
Ítem, una talla de un Sant Christo ab sa peanya de fusta.
Ítem, dos quadrets de cartro petits ab sas gornicions.
Ítem, una imatge de sant Esteva de barro, molt vell.
(...)
Die lun. XXV mensis maii anno a nativitate Domini MDCLXXXVIII hum. inventarium fuit continuatum in hanch qui sequitur modum.
En la prop dita cambra se ha trobat lo següent.
(...)
En altre cambra immediada a la prop dita que tambe trau finestra al dit carrer Condal se ha trobat lo següent.
(...)
Ítem, set quadros al oli de differents imatges grans y xichs ab gornicions negras, tots vells.
Ítem, tres quadros sens gornicions molt esquinsats.
Ítem, una pasta de Agnus Dei ab differents (...nida a la vellura.
Ítem, un quadret rodó ab guarnisió dorada, usat.
Ítem, dos quadros pintats al oli sens gornisió, ni vestiments, la un ab la imatge de sant Antoni de Padua y la altre de sant Joseph.
En altre aposiento al pujant a la purxada de ditas casas se ha trobat lo següent.
(...)
En un aposiento immediat a la porxada de ditas casas que trau finestra al dit carrer Condal se ha trobat lo següent.
(...)
Ítem, un quadro ab la imatge de sant Francisco Xivier ab gornisió negra y dorada, usat.
Ítem, un pays ab un llisto alrededor negra, vell.
Ítem, un quadro pintat ab oli ab gornisió negra, vell.
(...)
En la proxada de ditas casas que trau finestra ab sobredit carrer Condal se ha trobat lo següent.
(...)
En lo rabost de ditas casas se ha trobat lo següent.
(...)
En un aposiento sobre lo rebost de ditas casas se ha trobat lo següent.

(...)
Die mercurii XXVII mensis maii anno a nativitate Domini MDCLXXXVIII humor. inventarium fuit continuatum in hunc qui sequitur modum.

(...)
Credits de la heretat de dit quondam Jaume Escarabatxeras són lo següent.

Primo, deu lo noble senyor don Ignasi de Alegra per resta de compte a dit quondam mossèn Jaume Escarabatxeras, per obras tocants al ofici de fuster fetas per dit quondam Jaume Escarabatxeras en la torra de dit noble senyor don Ignasi de Alegre, 300 lliures.

Ítem, deu lo reverent doctor Pau Llorens, rector de la vila de Mataró, per resta de compte a dit quondam mossèn Jaume Escarabatxeras, per obras tocants al ofici de fuster per ell fetas en las casas que dit reverent rector Pau Llorens té y posseheix en dita present ciutat en lo carrer de Sant Pere més alt, 650 lliures. Ítem, deu geroni Pujadas, mestre de casas ciutada de Barcelona, per resta de compte devia a dit quondam mossèn Jaume Escarabatxeras, per obras tocants al ofici de fuster per dit Escarabatxeras fetas en las casas que dit Pujadas té y posseheix en la present ciutat en lo carrer de Sant Pere més alt, 42 lliures.

Ítem, deu Miquel Gelabert, pagès de Serrià, a dit quondam Jaume Escarabatxeras 60 lliures, de las quals dit Gelabert ne té firmat un albarà de las 60 lliures ja ne ha pagadas 15 lliures o setze lliures, poch més o menos.

Ítem, deu lo noble senyor don Félix Undell, cavaller, per resta de compte per obras tocants al ofici de fuster fetas per dit quondam Jaume Escarabatxeras, tant per compte del illustre senyor duch de Icar, com per compte de dit noble senyor don Felix, 43 lliures.

Ítem, deu la reverent priora del monestir y convent de Nostra Senyora dels Àngels de la present ciutat per resta de compte per obras tocants al ofici de fuster per dit Jaume Escarabatxeras fetas en dit monestir, 11 lliures.

Ítem, deu don Salvador Ornos per resta de compte per obras tocants al ofici de fuster per dit Jaume Escarabatxeras fetas, per compte de dit noble senyor don Salvador, 7 lliures.

Die dominica XXXI et ultima mensis may anno a nativitate Domini MDCLXXXVIII humor. inventarium fuit continuatum in hunc qui sequitur modum.

Credits de la heretat de dit quondam Jaume Escarabatxeras que se continuan al present inventari són los següents.

Primo, deuen Miquel Casasayas y Pere Casasaya, pare y fill, parayres de la villa de Sellent, bisbat de Vich, al sobredit quondam Jaume Escarabatxeras 220 lliures, de las quals dits pare y fill Casasayas ne firmaren un debitori rebut en poder del dit Fernando Garcia, nottari públic de dita villa de Sellent, als 4 de janer 1684, 220 lliures.

Ítem, deu Joseph Mas, parayre de dita vila de

Sallent, de dit bisbat de Vich, al sobredit quondam Jaume Escarabatxeras 106 lliures, de las quals dit Mas a dit Escarabatxeras ne ha firmat un debitori rebut en poder de dit Fernando Garcia, nottari públic de dita vila, al sis de octubre 1683, 106 lliures.

Ítem, deu dit Joseph Mas a dit quondam Jaume Escarabatxeras 50 lliures 12 sous, de las quals dit Mas ne te firmat un debitori a dit Escarabatxeras rebut en poder de Benet Guell, nottari públic de Barcelona, als 14 de mars de 1683, 50 lliures 12 sous.

(...)

Document 12

1700, 24 juny

L'escultor Jeroni Escarabatxeres signa una època per a la realització del retaule major de l'església parroquial de la vila d'Arbeca.

AHPB, Francesc Serra, Manual 12, 1700, fol. 283 v.-284 r..

Ego Hieronimus Escarabatxeras, sculptor civis Barchinone, gratis etc. cofiteor et in veritate recognosco vobis, honorabilis juratis et universitati villa Arbeca, archiociosis tarraconensis, licet absentibus quod modo infro dedistis et solvistis, mihi et fateor mea vobis habuisse et recepisse mille et nongentum libras moneata Barchinone. Et sunt pro pretio at valore unis retabuli per me pro computo et ex ordine vestris facti et per me positi et traditi, pro altari majore ecclesia noviter facta per vos in dita villa. Modus verd lectionis dictarii mille et nongentum libras talit fuit, et est quoniam ipsas stabuit et recepia vobis ha hempe modo scilicet mille tercentum et quinquaginta libras numerando realiter et de facto ad meas omnimodas voluntater, volendo quod cum presenti comgres en datur quocumque chirographa per me facta, ut appareant et residuas quingentum et quinquaginta libras habui recepi per epodigiam banchi presentis civitatis, mini facta per Josephum Soldevila, agricolam dictae villae. Solventem pro vobis processas, ex pactio cuiusdam censualis mortiu pretii quingentum octuaginta unius libras, et penstionis amenua viginti novem libras et unius solidi, moneta per dictam universitatem et eius singulares vendeti et originaliter creati reverendo domini Josepho Ballester, presbitero in dicta villa, residenti ut obtinenti pensionatu seu personale benefici, sub in vocatione sant Josephi et Thomae Aquinatis, in capella palatiis episcopalis Barchinone, instituta et fondata pre ut de dicta venditione et originali creatione dicti censuali constat instrumento alio apud nottarium infrascriptum, decepto die vigessimiquinta mensis martii proxime dimissi, qua quidem quingentum et quinquaginta libre per dictus Josephum Soldevila, sindicum ves-

trum, fuerunt gratis a tabula cambii sive communia depositorum dictae presentis civitatis, in dicto bancho eisdem met dicto Josepho Soldevila dicto nomine die decima nova mensis aprilis proxime dimissis quam dictam, et ideo renundo et presentem facio et firmo vobis apocham.

Testes sunt Andreas Bulló, lignarius civis, et Franciscus Comes, scriptor Barchinone.

Document 13

1704, 9 gener

L'escultor Jeroni Escarabatxeres contracta unes obres en el retaule vell de la capella de la Soletat a l'església conventual de la Mercè, a Barcelona.

AHPB, Vicenç Modolell del Puig, Manual 1704, fol. 12 r.-13 v..

Sobre lo acte de concert del ninxo de fusta se ha de fer per collocar lo Sant Christo, y demás fàbrica, y obras de escoltar, fahedora sobre lo retaule vell de la capella de Nostra Senyora de la Soledat, fundada en la iglésia del real convent de Nostra Senyora de la Mercè, fet y firmat per y entre los illustres majorals, clavari y ajudant de majoral, per lo estament manestral de dita confraria, los noms dels quals baix en la firma se expresseran, de una part; y Geronym Escarabatxeras, escultor ciutedà de Barcelona, de part altre, són estats fets firmats y jurats los pactes següents.

Primerament, és pactat, convingut y ajustat, entre ditas parts, que lo dit Geronym Escarabatxeras hage de fer disposar y fabricar un ninxo en lo dit retaule de dita capella de la Soledat, per collocar lo Sant Christo, y així mateix hage de fer sobre lo retaule vell que vuy és en dita capella, en los costats y remato de aquell, tot lo demás que's dega fer segons està disposat ab la trassa, per ell entregada a dits illustres senyors majorals y dit Escarabatxeras. Tota la qual obra dega estar ab tota perfectió, com un bon oficial se pertany, y dega ésser acabada de aquí als quinse de abril prop vinent.

Ítem, és pactat que dits illustres senyors majorals hage de donar y pagar, conforme donar pagar prometen al dit Geronym Escarabatxeras, per lo preu y valor de tota la sobradita obra, ço és, per las mans y racaptes vint-y-vuyt dobles, que són cent sinquant quatre lliuras. Pagadoras en esta forma, ço és, que aquellas le aygen de conegnar conforme de praesent li consignan a cobrar, és a saber, setanta lliuras del magistrat de la Lotge del Mar y del magnífich defanedor clavari de aquella, ço és, sinquant lliuras de las dos pencions que vindran a terme a vint-y-hu de noembre mil set-cents y quatre y mil set-cents y sinch, de aquell censal de pençió vint-y-

cinch lliuras, que dit dia fa dit magistrat a dita confraria, y las restants vint lliuras, per los dos y mitg per cent paga dit magistrat quiscun any de las pencions cessas de dit censal, fins lo any mil sis-cents vuytanta dos, y són per las pagas de dits anys mil set-cents y quatre y mil set-cents y sinch; vint y quatre lliuras de la senyora Madrona Langelot, viuda de Joseph Langelot, guanter, o de Carlos Camps, adroguer, com a tenint y possehint la casa de dita Langelot, situada en lo carrer de la Boria, y de la pençió que vindra a terme a quinse de agost prop vinent del censal de semblant pençió fa dit dia a dita confraria; sinquant lliuras de las dos primeras mitjas anyadas pencions que pagarà lo magnífich clavari de la present ciutat (...); todas las quals quantitats juntas importan cent quaranta quatre lliuras, las restants emperò deu lliuras, a compliment de ditas cent sinquant quatre lliuras, li pagaran dits mestres senyors majorals de comptants, en contiment après de ésser acabada la dita obra, la qual consigna fan ab cessió de drets y actions clausula de la íntima, y demás clausules acostumades, y ab promessa de estar de (...) sempre, y en tot cas ab obligació del béns de dita confraria, y ab jurament.

Et ideo. Nos dictae partes laudandes.

Testes sunt Jacobus Carreras, argenterius, et Joannes Fiter, magister domorum, cives Barchinona.

Document 14

1710, 20 abril

L'escultor Jeroni Escarabatxeres realitza el seu testament.

AHPB, Gaspar Sayós, Libre 2on. testaments, fol. 188 v.-191 v..

Die dominica XX mensis aprilis anno a natt. Dni. MDCCX.

En Cristi nomine amen. Jo, Geronim Escarabatxeras, fuster y escultor ciutedà de Barcelona, fill legítim y natural de Jauma Escarabatxeras, també fuster ciutedà de Barcelona, y de Maria, de aquell muller, deffuncts, encara que detingut en lo llit de malaltia corporal, de la qual temo morir, estant emperò per gràcia de Deu Nostre Senyor ab tot mon bon enteniment, sana, e integra memòria y ferma, lo que lo present meu fas testament última y derrera voluntat mia. En y ab la qual elegesch en marmessors y del present meu testament, última y derrera voluntat mia exequutors, lo magnífich Isidro Salvador, en medicina doctor en Barcelona populat, mon oncle; Francesch Escarabatxeras, fuster; Jauma Escarabatxeras, també fuster, germans meus; y a Maria Escarabatxeras y Arnaudies, molt amada muller mia, als quals y a la major part de aquells dono ple poder y facultat de cumplir y exe-

quatar lo present meu testament, última y derrera voluntat mia, si y conforme per mi baix trobaran ordenat y disposat.

Primerament, y abans de totas cosas, vull, orden y man que tots los deutes que lo dia de mon òbit yo deure sien pagats, y totas las injúrias a restitució de las quals yo sere tingut, y obligat sian, de mos béns restituidas, satisfetas y esmenadas breu, simple, sumariament y de pla, si y segons que dits deutes e injúrias millor mostrar y provar se poran per actes, albarans o otras legítimas provas, so la veritat del fet atesa y considerada.

Elegesch la sepultura al cos meu fahedora en la isglésia parroquial de Nostra Senyora del Pi de la present ciutat, en lo vas, lloch y puesto que apareixerà, y disposaran dits mos marmessors. La qual sepultura vull me sia feta de Nostra Senyora, y per aquella gastat de mos béns lo que sia menester y necessari.

Ítem, vull, orden y man que en continent mon òbit seguit, y lo més prest sia possible, per salut y repòs de la mia ànima me sian fetas, dir y celebrar, sinch-centas missas resadas, de charitat sis sous quiscuna, celebradas en las iglésias y altars avall escrits y següents. Primo, cent missas en la isglésia del monestir y convent del seràfich Sant Francesch, sinquanta en la dita parroquial isglésia de Nostra Senyora del Pi, sinquanta en la isglésia del monestir y convent de Sant Francisco de Paula, sinquanta en la isglésia del monestir y convent de monjas mínimas, sinquanta en la isglésia del monestir y convent de Nostra Senyora de la Mercè, tots de la present ciutat, y las restants dos-centas missas a la disposició y voluntat de dits mos marmessors.

Ítem, deix y llego al hospital general de la Santa Creu de la present ciutat, per subvenció dels pobres en aquell declinants, vint-y-sinch lliuras barcelonines per una vegada solament. Ítem, deix y llego a Maria Manalt, muller de Pera Manalt, fuster, antes habitant en la ciutat de Balaguer, y vuy en la present ciutat, germana mia, per bon amor y voluntat li tinch y apporto, sexanta lliuras barcelonines per una vegada solament, de las quals puga fer y disposar a sas voluntats.

Ítem, deix y llego a Dionisa Gou, vidua de Joseph Gou, tintorer de sedas y parayre, ciutadà de Barcelona, ma germana, per bon amor y voluntat li tinch y apporto, sexanta lliuras barcelonines per una vegada solament, y de las quals puga fer y disposar a sas voluntats.

Ítem, deix y llego a dit Jaume Escarabatxeras, fuster, germà y marmessor meu, per bon amor y voluntat li tinch y apporto, cent lliuras barcelonines per una vegada solament, y de las quals puga fer y disposar a sas liberas voluntats.

Ítem, deix y llego a Beatris Manalt, donsella, neboda mia, filla de dits conjuges Pera y Maria Manalt, per bon amor y voluntat li tinch, vint-y-sich lliuras barcelonines per una vega-

da solament, las quals vull que, per lo hereu meu avall escrit, li sian donadas y pagadas en lo cas y temps de sa collocació en matrimoni espiritual o carnal, y no abans, altrament, ni en altra manera, y de las quals en dit cas puga fer y disposar a sas voluntats.

Ítem, deix y llego a Joseph Gou, nebot meu, fill de dits conjuges Joseph y Dionisa Gou, per bona voluntat li tinch y apporto, sexanta lliuras barcelonines per una vegada solament, las quals vull li sian donadas y pagadas en lo temps y ocasió de passant mestre de algun offici, o de collocar-se en matrimoni, y no abans, altrament, ni en altra manera, y de las quals en dits casos, o lo altre de ells, puga fer y disposar a sas voluntats.

Ítem, deix y llego a Jauma Escarabatxeras, nebot y fillol meu, fill de dit Jauma Escarabatxeras, mon germà, per bona voluntat li tinch, vint-y-sinch lliuras barcelonines per una vegada solament, las quals vull li sian donadas y pagadas en lo cas y temps de passar-se mestre de algun offici, o de collocar-se en matrimoni, y no abans, altrament, ni en altra manera, y de las quals en qualsevol de dits casos puga fer y disposar a sas libras voluntats.

Ítem, confès y regonesch a la dita Maria Escarabatxeras y Arnaudias, molt amada muller mia, que de ella tinch rebut en comta de son dot, lo temps y ocasió del contracte de nostre matrimoni, cent vint-y-sinch doblas de or, de las quals li'n tinch firmat àpoca. E axí mateix, ab un capítol resultant dels capítols matrimoniales entre nosaltres firmats, per rahó de dita sa dot, li hu de creix augment o donació per nocés de sexanta duas doblas y mitja de or, estipulat dit creix en favor dels fills naxedors de dit matrimoni; y segons lo pacte en dits capítols continuat, la dita muller mia sols tindria lo usdefruyt de dit creix durant sa vida natural, y seguit lo òbit de aquella, hauria de tornar y pervenir a mon hereu y sucesor universal, per no tenir fills ni liberos alguns de nostre matrimoni. Per ço, declarant ma voluntat ab thenor del present, absolch lo dit pacte revercional, y vull que dita muller mia puga demanar y cobrar lo dit creix augment o donació per nocés, y de aquell fer y disposar a sas libras voluntats, per llegat exprés que de aquell ab lo present li'n fas. E més, vull que, altra de dita sa dot que creix, li sian restituidas y tornadas las duas caxas novials, robas avarias, vestits, y demés, que és propri de dita Maria muller mia, volent ésser creguda de sa sola paraula, del que ella ésser sur, sens contradiccio alguna.

Ítem, ultra y además del sobredit, deix y atorch a dita Maria Escarabatxeras y Arnaudias, molt amada mia, per los bons serveys que de ella tinch rebuts, y per la molta voluntat li tinch y apporto, sexanta doblas de or per una vegada solament, y de las quals puga fer y disposar a sas liberas voluntats, y las quals

sexanta doblas li sian y servescan en paga del any de plor, y demás drets, que pogués demanar y pretendrer sobre mos béns.

Tots los altres emperò béns meus mobles e immobles, haguts y per haver, noms, vens, drets, forsas y accions mias universals, qualsevols y ahont se vulla sian, y en qualsevol gènere o especie convitescan, y que a mi me pertanyen y espectan, y en lo esdevenidor pertanyer y espectar pujan, en qualsevol part del món, per qualsevols motius, títols, causas o rahons que assí dir y expressar se pujan, deix y atorch a Francesch Escarabatxeras, fuster ciutada de Barcelona, germà y marmessor meu, instituint lo dit Francesch Escarabatxeras, germà meu, a mi hereu universal, si lo dia de mon òbit viurà y hereu meu ésser voldrà. Emperò, si lo dit Francesch lo dia de mon òbit no viurà, o viurà, més a mi hereu no serà, perquè no voldrà, o no porà, o hereu meu serà més morirà quant que quant sens fills, idest liberis un o molts mascles o fembras legitims, emperò y naturals, y de legitim y carnal matrimoni procreats; en tal cas a dit Francesch substituesch, a mi hereu universal instituesch al dit Jauma Escarabatxeras, fuster, altre germà meu, y ell premort a sos fills o liberis aquells o aquell, és a saber, que hereu seu serà, y universalment li succehirà. Morint emperò quant que quant, lo dit Jaume ab la forma dalt dita de dit Francesch hereu en primer lloch instituirà, dit Jauma substituesch, y a mi hereu universal instituesch la dita Maria Manalt y Escarabatxeras, germana mia, y ella premorta a sos fills o liberis aquell o aquells, és a saber, que hereu seu serà y universalment li succehirà. E morint dita Maria quant que quant, ab la forma dalt dita de dit Francesch hereu en primer lloch instituit, a aquella substituesch, y a mi hereva universal instituesch la dita Dionisa Gou y Escarabatxeras, altra germana mia, y ella premorta a sos fills o liberis aquell, és a saber, o aquells que hereu seu serà y universalment li succehirà. Volent, y expressament declarant, que qualsevol de

dits mos germans y germanes que's trobarà ésser hereu meu, y morirà ab fills o libera mascles o fembras, un o molts legitims emperò y naturals y de legitim carnal matrimoni procreats, puga disposar de mà universal heretat y béns en favor emperò de sos fills o liberis, de la manera, modo y forma, y ab los pactes, vincles y condicions, que apposar los voldrà, per ser aquexa ma determinada voluntat.

Revocant, cassant y anul·lant, ab lo present meu testament, tots y qualsevols altres testaments o espècies de últimas voluntats, que fins la present hora de ara haja fets y firmats, o fetas y firmadas en poder de qualsevol notaris, encara que aquells y aquellas hi hagués posat qualsevols paraulas derogatorias, de las quals ab lo present hagués de fer expressa menció, per quant de tots aquells y aquellas me penedesch, y vull que la present mia testamentaria disposició a totas altrás prevalega. E aquesta és la mia última y derrera voluntat, la qual vull que valega y valer haja per dret de testament, e si no valia que valor no podia per dret de testament, almenys vull que valega y valer haja per via de codicil, testament, nuncupatiu o per aquella espècie de última voluntat que millor dret, o altrament valer y tenir, porà.

De la mia testamentaria disposició lo òbit meu seguit, y no abans, vull sian fetas y lliuradas tantas còpias y trasllats, quants y quantas demanadas ne seran per los hereus llegataris, y altres de qui sia interès, substància emperò del fet principal en res no mudarà. Fet fonch y firmat lo present meu testament, última y derrera voluntat mia, en Barcelona, diumenge als vint dias del mes de abril any de la Nativitat de Nostre Senyor Déu Jesucrist de mil set-cents y deu. Senyal de mi, Geronim Escarabatxeres, testador demunt dit, qui lo present meu testament, última y derrera voluntat mia, lloho, approvo, rattifico y confirmo.

Testimonis cridats y per boca pròpria de dit testador a la firma de dit son testament, són Joan Çavall, pintor, y Francisco Mas, daurador, ciutedans de Barcelona.